

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2005/3 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı:2011/1

Karar Günü:12.10.2011

R.G. Tarih-Sayı:17.10.2012-28444

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Tüzüğün'ün bazı maddelerinde 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na aykırılıklar bulunduğu iddiasıyla Adalet ve Kalkınma Partisi'ne bu aykırılıkların giderilmesi için 2820 sayılı Kanun'un 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi istemidir.

I- OLAYLAR

1) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Adalet ve Kalkınma Partisi'ne gönderdiği 20.6.2005 günlü yazıyla, 2820 sayılı Kanun ile siyasi partilere ilişkin diğer yasaların emredici hükümleri dikkate alınmak suretiyle Parti Tüzüğü üzerinde yapılan incelemede, toplam sekiz madde halinde aykırılık tespit edildiğini belirterek bunların giderilmesini talep etmiştir.

2) Buna karşılık Parti, 4.10.2005 tarihli yazıyla, Parti Tüzüğü ile ilgili incelemenin daha önce Başsavcılıkça yapıldığını, Başsavcılığın bu incelemenin sonucuna ilişkin yazısında belirtilen tek eksikliğin de sırf 'farklı kanat oluşmaması' saikiyle Tüzük değişikliği yapılarak giderildiğini; dolayısıyla yeni bir Tüzük değişikliği yapılmadığı sürece aynı incelemenin tekrarlanmasının hukukî güvenlikle bağdaşmayacağını ifade ettikten sonra Başsavcılığın ileri sürdüğü şekilde Tüzükte kanunun emredici hükümlerine aykırılık bulunmadığını madde bazında sıralamıştır.

3) Bunun üzerine Başsavcılık, Parti'ye muhatap ilk yazısında yer verdiği Tüzüğün 39/son ve 144/1 maddelerine ilişkin ihtar istemi dışındaki altı madde ile, anılan yazıda bağımsız bir başlık altında yer vermediği Tüzüğün 70/son maddesine ilişkin olarak anılan Parti'ye ihtar verilmesini talep etmiştir.

4) İhtar talebinden sonra Başsavcılıktan alınan 22.1.2007 tarih ve SP.109.Muh.2007/17 sayılı yazıda, Parti'nin 11.11.2006'da Tüzüğünde değişiklik yaptığı ifade edilerek, ihtar isteminin Tüzükte yapılan değişiklik dikkate alınarak değerlendirilmesi hususu takdire bırakılmıştır. Yazı ekindeki değişiklik metninden, ihtar istemi kapsamında yer alan Tüzüğün 57. ve 62. maddelerinde de değişiklik yapıldığı anlaşılmıştır.

5) Anayasa Mahkemesi 13.1.2011 günü, ihtar istemiyle ilgili incelemeye esas olmak üzere:

a- Başvuru sonrası yapılan değişiklikler gözetilerek Tüzüğün 57. ve 62. maddelerine ilişkin ihtar isteminin devam edip etmediğinin; şayet devam ediyorsa bunlara ilişkin gerekçelerle, Tüzüğün 70. maddesinin son fıkrasına ilişkin ihtar isteminin ayrıntılı gerekçesinin sorulmasına,

b- Başvuru sonrası süreç içerisinde Tüzük'te başkaca değişiklik yapıp yapılmadığı, yapılmışsa bu değişikliklerin ihtar talebine etkisi konusunda görüş alınmasına; ayrıca değişikliklere ilişkin Tüzük hükümleriyle bunların gerekçelerinin de istenmesine, karar vermiştir.

6) Başsavcılıktan bu hususlara ilişkin olarak alınan 1.2.2011 tarih ve 61 sayılı yazıda, özetle;

--- Parti Tüzüğü'nün 70/son maddesine ilişkin ihtar isteminin gerekçesinin Tüzüğü'nün 50. maddesine ilişkin bölümde açıklandığı,

--- Parti Tüzüğü'nün 57. ve 62. maddelerinin 11.11.2006 tarihinde yapılan 2. büyük olağan kongrede değiştirilerek ihtar isteminde belirtilen aykırılıkların giderildiği, bu nedenle bu maddelere ilişkin istemin konusuz kaldığı,

--- 3.10.2009 tarihinde gerçekleştirilen 3. olağan büyük kongrede tüzüğü'nün kimi maddelerinde değişiklik yapıldığı, ancak 39/son, 40, 50/son, 70/son ve 126. maddelerde değişiklik yapılmadığı gibi, diğer maddelerde yapılanların da ihtar istemine konu edilen maddelere etkisinin bulunmadığı,

İfade edilerek parti Tüzüğü'nün Türk Medeni Kanunu ve Siyasi Partiler Kanununa aykırı olduğu değerlendirilen 39/son, 40, 50/son, 70/son ve 126. maddelerinin Yasaya uygun hale getirilmesi için Parti'ye 2820 sayılı Kanun'un 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulması talebi yinelenmiştir.

7) Anayasa Mahkemesi 7.7.2011 günlü toplantıda, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince Adalet ve Kalkınma Partisi'nden savunma alınmasına karar vermiştir.

8) Parti savunmasını 5.8.2011 tarihli yazısıyla Anayasa Mahkemesi'ne sunmuştur.

II- İSTEMİN GEREKÇESİ

A- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 30.11.2005 günlü, SP.109 Hz.2005/4 sayılı ihtar istemi şöyledir:

'D) GENEL AÇIKLAMA:

Anayasamıza göre demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasi partilerin, parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarının demokrasi ilkelerine uygun olacağı ve yasalara aykırı eylem ve işlemlerden alıkonulmaları gerektiğinde duraksama yoktur. Gerçekten Anayasanın 69 uncu maddesinin birinci fıkrasında 'Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar' başlığı altında 'Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir' hükmü yer almaktadır.

2797 sayılı Yargıtay Kanununun 'Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilinin görevleri' başlıklı 27 nci maddesinin birinci fıkrasının dördüncü bendi, 'Bizzat veya Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı, Cumhuriyet Başsavcı yardımcıları marifetiyle siyasi partilerin tüzük ve programlarını ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetlemek, faaliyetlerini takip etmek, gerektiğinde siyasi parti, siyasi parti üyesi veya kuruluşu hakkında mahallinde denetleme, inceleme ve soruşturma yapmak, yaptırmak' hükmünü taşımaktadır.

Çoğulcu demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarından olan ve bu durum Anayasa ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasında açıkça ifade edilen siyasi partiler hakkındaki genel ilkelerin Anayasada yer alması yeterli olup, siyasi partiler hakkındaki tüm ilke, kurum ve yaptırımların da Anayasada yer alması gerektiği söylenemez. Aksi halde Anayasanın adeta Siyasi Partiler Yasasına dönüştürülmesi söz konusu olur. Bu nedenle; Anayasanın 69. maddesinin son

fıkrasında, anayasal ilkeler ışığında yasa ile düzenlemeler yapılabileceği belirtilmiş ve 2820 sayılı Yasada öngörülen ihtar kurumu da bu anayasal dayanaktan hareketle düzenlenmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11 nci maddesindeki düzenleme uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, demokratik toplum gerekleri yönünden siyasi partiler hakkında eylemlerle orantısız yani radikal yaptırımların söz konusu olmaması için, ara seçeneklerin öngörülmesi gerektiği belirtilmektedir ki; ihtar kurumu bu yönüyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne de uygundur.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığımıza verilen siyasi partilerin tüzük ve programlarının incelenmesi yetki ve görevi, anılan Yasada her hangi bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Mevzuatta, parti tüzük ve programlarında zaman içerisinde yapılacak değişiklikler yeniden inceleme yapılmasını gerektirebileceği gibi hukuksal sorunlara bakış açısı ve yaklaşımlarda hukuksal gelişmelere bağlı olarak oluşacak yorum farklılıkları da siyasi partilerin tüzük ve programlarının yeniden incelenmesini gerektirebilir. Bu itibarla; Cumhuriyet Başsavcılığımızın, yasa, parti tüzük ve programlarında değişiklik olsun veya olmasın, partilerin tüzük ve programlarını her zaman inceleme yetkisi bulunmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi 5.5.2002 tarihinde Tüzüğün 62, 73, 77, 79, 83, 84, 91, 111, 117, 124, 126, 142 ve geçici 6 ncı, 1.2.2003 günü Tüzüğün 8, 27, 30, 33, 38, 46, 69, 79 ve geçici 4 üncü, 3.10.2003 tarihinde de Tüzüğün 39, 46, 50, 57, 70, 76, 84, 132 nci maddelerini değiştirerek, bu değişiklikleri 6.5.2002 tarih ve GEN.BŞK./77.01/2002-936, 17.2.2003 gün ve GENSEK/81.12/2003-170, 15.10.2003 gün ve GENSEK/81.12/2003- 1738 sayılı yazıları ekinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığımıza bildirmesi üzerine Tüzüğün değiştirilen maddeleri ile geneli üzerinde yeniden inceleme yapılmış, adı geçen Partiden, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının emredici hükümlerine aykırı olduğu saptanan Tüzük maddelerinde gerekli değişikliklerin yapılması hususu değerlendirilerek sonucundan bilgi verilmesi 20.6.2005 gün ve 109.SP.2005/222 sayılı yazımızla istenilmiş ve bu yazı aynı gün anılan Partiye tebliğ edilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanlığı 4.10.2005 gün ve SHİ/81.01/2005- 1100 sayılı cevabi yazılarıyla; Parti Tüzüğünün daha önce incelemeye tabi tutulduğunu; Anayasa, yasalar ve parti tüzüğünde bir değişiklik yapılmadan tüzükte yeniden bir inceleme yapılmasının amaç yönünden hukuksal güvenlikle bağdaşmadığını, bu itibarla tüzüğün tüm hükümleriyle sözü edilen hükümlerinin, Anayasa, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası hükümleri ile demokrasi esaslarına uygun olduğu görüşünün benimsendiği ve Tüzükte değişiklik yapma yönüne gidilmeyeceğini bildirmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 104 üncü maddesinde, bir siyasi partinin bu Yasanın 101 inci maddesi dışında kalan emredici hükümleri ile diğer yasaların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile 'ihtar' yoluna başvurulacağı belirtilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığımızca yeniden yapılan değerlendirmede de; Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğünün 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının aşağıda belirttiğimiz emredici hükümlerine aykırı olduğu kanısına varılmış, bu nedenle aykırılığın giderilmesi için Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunluluğu doğmuştur.

II) PARTİ TÜZÜĞÜNDEKİ DÜZENLEMENİN DEĞERLENDİRİLMESİ:

A) Parti Tüzüğünün 39 uncu maddesinin son fıkrasında 3.10.2003 tarihinde yapılan değişiklikle; Merkez Yürütme Kuruluna 'delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine

aykırılık olmasının saptanmış olmasına münhasır olmak üzere ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verme yetkisi' tanınmıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 39 uncu maddesinin son fıkrasının ilk düzenlenen halinde Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna verilen iptal yetkisi, 3.10.2003 tarihinde Tüzükte yapılan değişiklikle Merkez Yürütme Kuruluna verilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 21 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca, il ve büyük kongre delege seçimleri yargı gözetimi altında yapılmaktadır. Aynı maddenin onuncu fıkrasında; seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazların hakim tarafından aynı gün incelenerek kesin olarak karara bağlanacağı; onbirinci fıkrasında ise, seçim sonuçlarını etkileyecek usulsüzlük veya yasaya aykırılık hallerinde, seçim hakiminin bu seçimleri iptali hususuna yer verilmiştir.

İlçe, il ve büyük kongre delege seçimleri sonuçlarının kesinleşmesinden sonra seçimde yasa ve tüzük hükümlerine aykırı davrandığı belirlenen parti üyesi ya da delege sıfatını almış bulunan parti mensubunun, disiplin kuruluna sevk edilerek işlediği sabit olan eylemin türüne göre Tüzükte öngörülen ve parti üyeliğinden çıkarılmaya kadar varan disiplin cezaları verilmesi her zaman olanaklıdır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 21 inci maddesinin onuncu fıkrasında seçim sonuçlarına yapılacak itiraz iki günlük hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur. Bu yasal hak düşürücü sürenin geçirilmesiyle birlikte kesinleşen seçim sonuçlarına karşı, seçim esnasında yasa ve tüzük hükümlerine aykırı davranıldığından daha sonra belirlendiğinden bahisle itiraz yoluna başvurulamaz. Bir yargı kararı, yasalarda belirlenen usûllere uygun olarak verilip kesinleştikten sonra değişmez bir nitelik kazanır. Kararı veren yargıç dahil hiçbir merci onu değiştiremez. Yasal itiraz süresinin geçirilmesi veya süresinde yapılan itiraz hakkında verilen hakim kararı ile kesinleşen seçim sonuçları aleyhinde bundan sonra her hangi bir yasaya aykırılık gündeme getirilemeyecektir. Yasa tarafından hakime dahi verilmeyen yetkinin, süre gözetilmeksizin yasal olarak görevli bulunmayan Merkez Yürütme Kuruluna verilmesi hukuki olamayacağı gibi, istenilmeyen delegelerin görevden alınması ve merkez yönetiminin görüşlerine uygun delegelerin seçilmelerine fırsat ve imkan tanıyacak bu düzenleme, aynı zamanda 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın parti içi demokrasi ilkelerini düzenleyen 93 üncü maddesine aykırılık oluşturmaktadır.

B) Tüzüğü'nün 40 ıncı maddesinde 'Kongre gündemleri, ilgili kademe yönetim kurulunca belirlenir. Ancak en geç kongre divanı oluşturulup gündem okunduktan hemen sonrasına kadar divan başkanlığına verilmiş ve kongrede hazır bulunan delegenin en az % 5'i tarafından yapılan ilave gündem teklifleri müzakereye açılır ve yapılacak oylama sonucuna göre karara bağlanır' hükmüne yer verilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 29 ve 121 inci maddeleri yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun emredici nitelikteki 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi 'Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur' şeklindedir. Buna göre; kongre gündemine ilave yapılabilmesi için hazır bulunan delegelerin en az onda birinin yazılı talebi yeterli olup, ayrıca müzakere ve oylama yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

Tüzüğü'nün 40 ıncı maddesi değerlendirildiğinde, Yasada öngörülen 'en az onda biri' oranının 'en az % 5'e indirilerek, kongrede hazır bulunan delegelerin en az % 5'i tarafından

imzalanan ilave gündem teklifinin kongrede müzakere edilerek, oylama yapılması koşulu getirilmektedir. Bu duruma göre, hazır bulunan delegelerin en az % 5'i tarafından yazılı olarak yapılan ilave gündem önerisi, oylama sonucunda reddedilmesi halinde gündeme eklenemeyecek, kongrede hazır bulunan delegelerin 'salt çoğunluğu' tarafından kabulü halinde ise gündeme ilave yapılabilecektir. Yasa, gündeme ilave yapılmasını 'en az % 10' koşuluna bağlayarak alt sınırı belirlemiştir. Dolayısıyla Tüzük düzenlemesi ile bu sınırlamanın daha da altına inilemez.

Böylelikle; hem % 10'un % 5'e indirilmesi, hem de müzakere açılarak oylama yapılması Yasaya açıkça aykırılık oluşturduğundan Tüzüğün 40 ıncı maddesinin yasal düzenlemeye uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

C) Tüzüğün, olağanüstü kongreleri konu alan 50 nci maddesinin son fıkrasında yer alan, 'Ancak kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenebilmesi talebinin beldelerle ilgili olması halinde il yönetim kurulunun, ilçe ve il yönetim kurulları ile ilgili olması halinde ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun onayı gereklidir' biçimindeki düzenlemeyle kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege 'seçimleri' için, bir üst kademe yönetim organının kararı zorunlu kılınmıştır.

'İl ve ilçe yönetimi ile delege seçimlerinin' olağanüstü kongre yoluyla yenilenmesi konusunda 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası ve 5253 sayılı Dernekler Yasasında hüküm yoktur. Sadece 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 'büyük kongre' ile ilgili 14 üncü maddesinin altıncı fıkrasında ise, 'Büyük kongre parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır' şeklinde hüküm yer almaktadır.

Konu, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 29 ve 121 inci maddelerinin yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesinde; 'Genel kurul, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılır' biçiminde düzenlenmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrasındaki 'olağanüstü büyük kongre' ile 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesindeki 'olağanüstü kongrelerde' gündemle ilgili herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Gündem ne olursa olsun delegenin beşte birinin imzasını taşıyan istekle olağanüstü kongre yapılacaktır. Gündemin seçimi içermesi halinde Yasanın öngördüğü beşte bir oranın daha yüksek bir rakama çıkarılması parti içi demokrasi ilkelerine aykırılık oluşturacaktır.

Tüzüğün 50 nci maddesinin son fıkrasındaki düzenleme, olağanüstü kongre şartlarına Yasada öngörülmeyen biçimde yeni bir koşul getirmektedir. Halbuki, seçimlerin yenilenebilmesi için kongrenin olağanüstü toplanması konusunda hem 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasında hem de 4721 sayılı Türk Medeni Yasasında üst organın onayı öngörülmemiştir.

Bu düzenleme parti organlarını, üst kademelerin mutlak yetkisine tabi tutması yönünden 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 93 üncü maddesinde düzenlenen parti içi demokrasi ilkelerine aykırıdır.

Diğer taraftan; Tüzüğün 70 inci maddesinin birinci fıkrasında; 'Büyük kongre, Genel Başkanın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun yahut büyük kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılır' hükmüne yer verildiği halde, bu maddenin son fıkrasında, 'Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağanüstü toplantı

sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tam sayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir' hükmü düzenlenmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası; büyük kongrenin olağanüstü toplanabilmesi için genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum görmesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemini yeterli görmüştür. Bu madde hiçbir istisna tanımadan kural getirmektedir. Yasada çağrı oranı olağanüstü kongrelerin gündemlerine göre ayrıma tabi tutulmamıştır. Diğer bir ifade ile maddede gündem ayrımı yapılmaksızın kongrenin görev alanındaki her sorun için parti içi azınlık hakkı (olağanüstü toplantıya çağrı istemini) güvence altına alınmıştır. Tüzüğün 70 inci maddesinin son fıkrasında ise, bu konuda ayırım yapılmakta, genel başkanlığın, merkez karar ve yönetim kurulunun veya merkez disiplin kurulunun her hangi bir sebeple boşalması durumu dışında, seçimin olağanüstü toplantı gündeminde yer alabilmesi için genel başkanın veya büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı istemi aranmakta, böylelikle olağanüstü kongre çağrı nisabı, Tüzüğün 70 inci maddesinin birinci fıkrasında açıklanan 'büyük kongre delegelerinin en az beşte biri' yerine, 70 inci maddenin son fıkrası ile 'büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğu'na yani ölüm, istifa gibi durumlar olmadığında % 51 oranına çıkarılmaktadır. Tüzükte geçen oranın, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası ile 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesinde geçen beşte bir oranına indirilmesi gerekir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrasında getirilen kuralın, amir hüküm olduğu noktasında duraksama yoktur. Bu hükmün konuluş amacı, genel başkan ve parti merkez yönetiminin yanı sıra belirli bir sayıya ulaşmış delege grubuna da partinin en yetkili organını toplama yetkisi ile donatmak, yani parti içi demokrasiyi egemen kılmaktır. Yasanın 14 üncü maddesindeki kural bu yönüyle hem partiyi hem de delege iradesini koruyucu niteliktedir. Korunan menfaatlerin yapısı da kuralın buyurucu karakterini ortaya koymaktadır. Parti içi azınlık hakkı çoğunluğun yol açabileceği Tüzük ihlallerine karşı kurumsal bir sigortadır. Hiçbir azınlık hakkı, yarıdan fazla bir oran içeremez. Bu durumda hak azınlığın değil, çoğunluğun hakkına dönüşür. Bir hakkın kullanımını olanaksız kılan bir oran ile o hakkın ortadan kaldırılması arasında her hangi bir fark yoktur.

Bu nedenlerle; Tüzüğün 50 nci maddesinin son ve 70 inci maddesinin son fıkralarının, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası, 93 üncü maddesi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 75 inci maddesi dikkate alınarak Yasayla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

D) Tüzüğün 57 nci maddesinin dördüncü fıkrasında, görevden alınma üzerine oluşturulan yönetim kurullarının, ilgili kademenin seçimli olağanüstü kongresine karar verilmedikçe, kademenin olağan kongre tarihine kadar göreve devam edecekleri hüküm altına alınmıştır.

Benzer konularda hüküm içeren 2820 sayılı Yasanın 19 uncu maddesinin beşinci fıkrası ve 20 nci maddesinin dokuzuncu fıkrası hükümleri, bu maddelere aykırı olarak geçici yönetim kurullarının ve bu bağlamda ilgili kademenin geçici başkanının görevi, yasada öngörülen süreler (ilçe için 30, il için 45 gün) aşılıp olağan kongre tarihine kadar uzatılmakta, dolayısıyla özde geçicilik niteliği ortadan kaldırılmaktadır.

İşten el çektilme ile istifa, ölüm, ihraç gibi nedenlerle oluşan boşalma durumları hukuki yönden aynı sonucu doğuran olaylardır. Açıklanan hallerde yapılan atama ile amaçlanan, bir boşluğun oluşmasını engellemek ve sonuçta Yasada öngörülen otuz ve kırk beş günlük süreler dolmadan kongre sürecine girilip, kongre iradesinin ortaya konulmasıdır. Parti içi demokrasinin temel ilkelerinden biri de seçimlerin yasal süresi içerisinde yapılarak kurulların yeniden

oluşturulmasıdır. Tüzükte öngörülen bu hükmün uygulamada atama olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda Yasada öngörülen otuz ve kırk beş günlük sürelerin burada da uygulanması zorunludur. Geçici olarak yapılan atamaların olağan kongre tarihine kadar geçerli olacağı yolundaki hüküm, ayrıca üst organın iradesine yasaya aykırı olarak üstünlük tanınması sonucunu doğurduğu gibi, istisnayı kural haline getirmek suretiyle parti içi demokrasi ilkelerine aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle Tüzüğün 57 nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki düzenleme 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 19 uncu maddesinin beşinci, 20 nci maddesinin dokuzuncu ve 93 üncü maddesine aykırıdır.

E) Tüzüğün büyük kongre delegeleri başlığını taşıyan 62 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendinde, büyük kongrenin tabii üyeleri arasında 'kurucular kurulu üyeleri' de sayılmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin iki, üç ve yedinci fıkralarında; büyük kongrenin seçilmiş üyeler ile tabii üyelerden oluştuğu, büyük kongre tabii üyelerinin ise, parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu, merkez disiplin kurulu üyeleri, partinin üyesi olan bakanlar ve milletvekilleri ile seçilmiş delegelerin % 15'ini aşmamak kaydıyla ve parti üyelikleri devam ettiği sürece parti kurucu üyelerinden meydana geldiği hükme bağlanmıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin 8 inci fıkrasına göre; büyük kongre ilk toplantısını yapıncaya kadar, bu kongrenin yetkilerini kurucular kurulu kullanmaktadır. Buradaki düzenlemeye göre, 'partinin genel başkanı ile yaş kaydı aranmaksızın kuruculuk şartlarını haiz merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve milletvekilleri, bu kurulun tabii üyeleridir'.

Kimlerin kurucu üye oldukları hususu anılan Yasanın 8 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca belirlenmekte olup, buna göre parti kuruluş aşamasında kurucu olarak yer alanlar parti kurucu üyeleri sıfatına sahiptirler. Bu üyelerin sayısı herhangi bir şekilde artırılamaz.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası, kurucular kurulunun kurucu üyeleri ile bu kurulda yer alan tabii üyeleri eşit haklara sahip kılmamaktadır. Çünkü kurucu üyeler, üyelik sıfatları devam ettiği sürece seçilmiş üyelerin % 15'inden fazla olmamak kaydıyla ilk büyük kongre dahil büyük kongrenin tabii üyesidirler. Kurucular kurulunun tabii üyelerinin ise bu hakları bulunmamaktadır. Kurucular kurulu seçimler yoluyla değil, kişilerin taşıdığı sığata dayalı olarak oluşan bir kuruldur. İlk kongre yapılmıca görevi sona ermektedir.

2820 sayılı Yasanın 14 üncü maddesinin yedinci fıkrasında seçilmiş delegelerin % 15'inden fazla olmamak üzere, 'kurucu üyelerin büyük kongre tabii üyesi olduğu belirtilmiş, % 15'lik bölümün nasıl belirleneceğinin ise parti tüzüğü ile düzenlenmesi öngörülmüştür.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanlığı 4.10.2005 tarihli cevabi yazılarında; 'Tüzükte yer alan kurucular kurulunun, kurucu üyelerden oluşan kurul anlamında olduğunu, birinci olağan büyük kongre ile yeni kurulların oluşturulmasından sonra kurucular kurulu diye bir organın varlığından artık söz edilemeyeceğini, Tüzüğün 62 nci maddesinde büyük kongre seçilmiş delege sayısının TBMM üye tam sayısının iki katı olan 1100 olacağının öngörüldüğünü, Partinin kurucu üyeleri sayısının ise 73 olduğunu, bu sayının istifa ihraç ve ölüm gibi nedenlerle azalabileceğini, ancak artmasının mümkün olamayacağını, bu nedenle kurucu üye sayısının seçilmiş delege sayısının % 15'ini geçmediğini' bildirmiştir.

Tüzüğün 62 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendindeki düzenleme mevcut hali ile kaldığı takdirde, kurucu üye sıfatını taşımayan ancak kurucular kurulunda tabii üye sıfatıyla görev yapmış her hangi bir kişi, Partinin daha sonra yapılacak olan büyük kongrelerine yasal

olanak bulunmamasına rağmen 'kurucular kurulu üyesi' sıfatıyla 'büyük kongrenin doğal üyesi' olarak katılabilecektir.

Ayrıca, verilen yanıt mevcut durum itibariyle doğru olsa bile, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında büyük kongre seçilmiş delege miktarının TBMM üye tamsayısının iki katından fazla olamayacağı, yani bu sayının bugün itibariyle en fazla 1100 olarak belirlenebileceği, büyük kongre seçilmiş delege miktarını belirleyen Yasa ve Tüzük hükümlerinde zaman içerisinde yeniden yapılacak düzenlemeler ile bu miktarın değişebileceği ve 487 sayısının altına düşürülmesi halinde 73 kişiden ibaret parti kurucularının seçilmiş delegelerin % 15'inden fazlayı oluşturacağından, bu delegelerin nasıl belirleneceğinin gösterilmesi zorunluluğu doğacaktır.

Bu sebeple; maddedeki 'kurucular kurulu üyeleri' kavramının Yasanın 14 üncü maddesinin sekizinci fıkrasında belirtildiği gibi 'kurucu üyeler' olarak düzeltilmesi ve Parti Tüzüğü'nün 62 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendinde büyük kongre seçilmiş delegelerinin azami miktarı gösterilip, toplam kaç kişiden oluşacağı kesin ve net bir rakam halinde açıklanmadığından, kurucu üyelerin seçilmiş üyelerin % 15'inden fazla olmaları halinde bu % 15'lik bölümün nasıl belirleneceğinin Parti Tüzüğü'nde gösterilmesi gerekmektedir.

F) Tüzüğü'nün 126 nci maddesinde; milletvekili seçiminde aday tespit ve sıralama işleminin kısmen veya tamamen ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde merkez aday göstermeye genel başkan yetkili kılınmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 124 üncü maddesinin birinci fıkrasında; 'Genel, kısmi veya ara milletvekili seçiminde, Tüzüğü'nün 123 üncü maddesinin son bendinde yazılı olduğu şekilde ön inceleme sonucu belirlenen aday adayları arasından parti adayları ve adayların liste sıralamasının a) ön seçim, b) teşkilat yoklaması, c) merkez yoklaması usullerinden birinin, birkaçının veya tamamının, aynı seçimde seçim çevresi ölçeğine göre aynı anda ve bir arada veya birinin ülke ölçeğinde tam olarak uygulanması suretiyle yapılır'; 124 üncü maddenin ikinci fıkrasında ise, 'Hangi seçim çevresinde hangi usul veya usullerle ve usulün hangi ölçekte uygulanacağına Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca karar verilir. Ancak milletvekili seçiminde, seçim çevrelerinin en az % 50'sinde ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden birinin uygulanması ile aday belirlenmesine özen gösterilir' hükmü yer almaktadır.

Tüzüğü'nün 124 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci bendinde 'ön seçim', aynı fıkranın ikinci bendinde 'teşkilat yoklaması', üçüncü bendinde de 'merkez yoklaması' usülleri açıklanmaktadır.

Merkez yoklaması, Tüzüğü'nün 123 üncü maddesine göre aday adaylıkları kabul edilenlerin, seçim çevrelerine göre aday liste sıralamalarının, doğrudan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından yapılması olarak tanımlanmaktadır.

2820 sayılı Yasanın 37 nci maddesinin ikinci fıkrasında, siyasi partilerin ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde toplam olarak TBMM üye tam sayısının % 5'ini aşmamak üzere merkez aday gösterebilmeleri mümkün kılınmış, merkez adayların ise kim tarafından gösterileceği açıkça maddede düzenlenmemiştir.

Tüzüğü'nün 77 nci maddesinde görev ve yetkileri belirlenmiş, son fıkrada da 'genel başkan kanun, parti tüzüğü ve diğer mevzuatın kendisine vermiş olduğu tüm görevleri yapar ve yetkileri kullanır' hükmü konulmuştur. Genel başkan Tüzükteki bu düzenleme ile tek seçici durumuna getirilmiştir.

Merkez adaylarının belirlenmesi işlemi, sonuçta partiyi bağlayan bir 'karar' almakla mümkündür. Oysa genel başkan, bu konuda partinin tek başına karar almaya yetkili organı değildir. Siyasi partinin asıl karar organı büyük kongre olup, büyük kongrenin yetkisi dışında kalan konularda karar alma yetkisi merkez karar ve yönetim kuruluna aittir. Yine 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasında genel başkanın tek başına yetkili olduğu konular ilgili maddelerde tek tek yazılmış olup, bunlar arasında merkez adayı belirleme yetkisi yer almamaktadır. Dolayısıyla merkez adayı belirleme yetkisi merkez karar ve yönetim kuruluna aittir. Nitekim Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 124 üncü maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendinde 'merkez yoklaması' yöntemiyle aday ve liste sıralaması belirleme yetkisi merkez karar ve yönetim kuruluna verilmiştir.

Demokraside asıl olan müzakere ve oylama yapıp karar almaktır. Tüzüğü'nün bu maddesi ile demokratik uygulama tamamen dışlanmıştır. Parti Tüzüğü'ndeki bu düzenleme pratikte seçilenler yönünden de bir baskı oluşturacak sakıncaları taşımaktadır.

Bu nedenle; söz konusu düzenleme eşitlik ilkesine, parti içi demokrasi kurallarını düzenleyen 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 93 üncü maddesine aykırılık oluşturduğundan, Tüzükte, Yasanın bu maddesine uygunluk sağlayıcı değişiklik yapılması gerekmektedir.

III) SONUÇ ve İSTEM:

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 39/son, 40, 50/son, 57/4, 62/1- 2, 70/son ve 126 ncı maddesinde yer alan ve yukarıda belirttiğimiz düzenlemeler 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 8, 14 üncü maddesinin 2, 5, 7, 8 inci fıkraları, 15, 16, 19/5, 20/9, 21/1-10, 37/2, 93 ile 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 ve 79 uncu maddelerine aykırılık oluşturduğundan, Tüzükte yer alan bu hususların Yasanın ilgili maddelerinde yer alan kurallara uygun hale getirilmesi için adı geçen partiye 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 104 üncü maddesi uyarınca ihtarla bulunulması,

Kamu adına talep olunur.'

B- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 1.2.2011 günlü, C.02.0.CBS.0.01.02.03/SP/61 sayılı yazısı şöyledir:

'ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 13.01.2011 gün ve 2005/3 (Siyasi Parti-İhtar) E.Sayıli kararınız ve 25.01.2011 gün, 463/678 sayılı yazınız.

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün bazı maddelerinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasına aykırı olduğu iddiasıyla adı geçen parti hakkında 30.11.2005 tarihli ihtar istemli başvuruyla ilgili olarak yanıtlanması istenilen hususlar aşağıda açıklanmıştır:

1. a) Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 70/son maddesinin Siyasi Partiler Yasasına aykırı olduğuna ilişkin iddialarımız ve buna dair gerekçelerimiz 30.11.2005 tarihli başvuru dilekçemizin (C) maddesinde, konunun ve aykırılıkların benzerliği nedeniyle Tüzüğü'nün 50. maddesine yönelik eleştirilerimizle birlikte değerlendirilmiş, dilekçemizin 8., 9. ve 10. sayfelerinde 70/son maddesinin Siyasi Partiler Yasasına aykırılığı gerekçeleriyle birlikte münhasıran değerlendirilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 70. maddesinin son fıkrasının 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 75. ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 14. maddesine aykırı olduğu kanaatimizi muhafaza ediyoruz.

Şöyle ki;

Adalet Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 70 inci maddesinin birinci fıkrasında; 'Büyük kongre, Genel Başkanın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun yahut büyük kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılır' hükmüne yer verilmiş olup bu hüküm 2820 sayılı Yasanın 14/6. maddesine uygundur. Ancak Tüzüğü'nün aynı maddesinin son fıkrası, 'Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağanüstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tam sayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir' biçiminde düzenlenmiştir.

Olağanüstü kongre konusu 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 29 ve 121 inci maddeleri yollamasıyla 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesinde; 'Genel kurul, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılır' biçiminde düzenlenmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrasındaki '*olağanüstü büyük kongre*' ile 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesindeki '*olağanüstü kongrelerde*' gündemle ilgili herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Gündem ne olursa olsun delegenin beşte birinin imzasını taşıyan istekle olağanüstü kongre istenebilecektir. Gündemin seçimi içermesi halinde Yasanın öngördüğü beşte bir oranın daha yüksek bir rakama çıkarılması parti içi demokrasi ilkelerine aykırılık oluşturacaktır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası; büyük kongrenin olağanüstü toplanabilmesi için genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum görmesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi yeterli görmüştür. Bu madde hiçbir istisna tanımadan kural getirmektedir. Yasada çağrı oranı olağanüstü kongrelerin gündemlerine göre ayırıma tabi tutulmamıştır. Diğer bir ifade ile maddede gündem ayırımı yapılmaksızın kongrenin görev alanındaki her sorun için parti içi azınlık hakkını (olağanüstü toplantıya çağrı istemini) güvence altına almıştır. Oysa Tüzüğü'nün 70 inci maddesinin son fıkrasında ise, bu konuda ayırım yapılmakta, genel başkanlığın, merkez karar ve yönetim kurulunun veya merkez disiplin kurulunun her hangi bir sebeple boşalması durumu dışında, seçimin olağanüstü toplantı gündeminde yer alabilmesi için genel başkanın veya büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı istemi aranmaktadır. Bu şekildeki bir düzenleme ile olağanüstü kongre çağrı nisabı, Tüzüğü'nün 70 inci maddesinin birinci fıkrasında açıklanan '*büyük kongre delegelerinin en az beşte biri*' yerine 70 inci maddenin son fıkrası ile '*büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğu*' na yani ölüm, istifa gibi durumlar olmadığında % 51 oranına çıkarılmaktadır.

Tüzükte belirtilen oranın, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası ile 4721 sayılı Türk Medeni Yasasının 75 inci maddesinde geçen beşte bir oranına indirilmesi gerekir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrasında getirilen kuralın, amir hüküm olduğu noktasında duraksama yoktur. Bu hükmün konuluş amacı, genel başkan ve parti merkez yönetiminin yanı sıra belirli bir sayıya ulaşmış delege grubuna da partinin en yetkili organını toplama yetkisi ile donatmak, yani parti içi demokrasiyi egemen kılmaktır. Yasanın 14 üncü maddesindeki kural bu yönüyle hem partiyi hem de delege iradesini koruyucu niteliktedir. Korunan menfaatlerin yapısı da kuralın buyurucu karakterini ortaya koymaktadır. Parti içi azınlık hakkı çoğunluğun yol açabileceği tüzük ihlallerine karşı kurumsal bir sigortadır. Hiçbir azınlık hakkı, yarıdan fazla bir oran içeremez. Bu durumda hak azınlığın değil,

çoğunluğun hakkına dönüşür. Bir hakkın kullanımını olanaksız kılan bir oran ile o hakkın ortadan kaldırılması arasında her hangi bir fark yoktur.

Bu nedenlerle; Tüzüğün 70 inci maddesinin son fıkrasının, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14 üncü maddesinin altıncı fıkrası, 93 üncü maddesi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 75 inci maddesi dikkate alınarak Yasayla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

b) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından tüzüğün bazı maddelerinin değiştirilmesi talebiyle Adalet ve Kalkınma Partisine gönderilen 20.06.2005 tarih ve 109.SP.2005/222 sayılı yazımızda 70. maddenin değiştirilmesi yönünde bir talebimizin bulunmadığı, ancak bu maddenin ihtar başvurusuna konu edinildiği belirtilmekte ise de; Tüzüğün aynı konuyu içeren 50. maddesinin değiştirilmesinin talep edilmiş olması, 2820 sayılı Yasanın 9. maddesinin 4425 sayılı Yasanın 25. maddesi ile kaldırılmış bulunması ve Anayasa Mahkemesinin 1996/1 (Siyasi Parti-İhtar) E., 1997/7 K. 13.11.1997 tarihli kararı birlikte değerlendirildiğinde Başsavcılığımızın ihtar isteminden önce ilgili siyasi partiyi uyarma yükümlülüğünün bulunmadığı değerlendirilmiştir.

2. Davalı Adalet ve Kalkınma Partisinin 11.11.2006 tarihinde yapılan 2. Büyük Olağan Kongresinde tüzüğün 57. ve 62. maddeleri değiştirilmiş, aykırılıklar giderilerek bu maddeler 2820 sayılı Yasa'ya uygun hale getirilmiştir. 30.11.2005 tarihli başvurumuza konu edindiğimiz Tüzüğün 57. ve 62. maddeleriyle ilgili değişiklikler Partinin yetkili organı olan büyük kongresi tarafından yerine getirilmiş olduğundan 57. ve 62. maddelerle ilgili olarak konusu kalmadığından karar verilmesine yer olmadığı görüşündeyiz.

3. Davalı Adalet ve Kalkınma Partisi 03.10.2009 tarihinde 3. Olağan Büyük Kongresini yapmış ve anılan kongrede Tüzüğün 3, 15, 21, 27, 29, 33, 35, 38, 46, 47, 48, 49, 58, 86, 90, 111, 116 ve 134. maddeleri değiştirilmiştir.

Anılan kongrede yapılan değişikliklerin 30.11.2005 tarihli ihtar talebimize bir etkisi bulunmamaktadır.

İhtar istemli başvurumuza konu edilen 39/son, 40, 50/son, 70/son ve 126. maddelerde bugüne kadar bir değişiklik yapılmamıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğünün bu maddelerinin 2820 sayılı Yasaya aykırı olduğuna ilişkin 30.11.2005 tarihli başvurumuzda yer alan iddia ve gerekçelerimizi sürdürmekteyiz.

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğünün Türk Medeni Kanunu ve Siyasi Partiler Kanununa aykırı olduğu değerlendirilen 39/son, 40, 50/son, 70/son ve 126. maddelerinin Yasaya uygun hale getirilmesi için adı geçen partiye 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması,

Kamu adına talep olunur.'

III- PARTİ'NİN SAVUNMASI

Aleyhine ihtar isteminde bulunulan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 5.8.2011 günlü, GEN.SEK/81.12/2011-1194 sayılı savunması şöyledir:

'ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

İlgi:12.07.2011 gün ve 2005/3 (SP-İhtar)/382-3006 sayılı yazınız.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, Siyasi Partiler Kanununun 104. maddesi uyarınca partimiz hakkında ihtar verilmesine ilişkin başvurusu üzerine ilgi yazınızda savunması istenilen hususlar, usul ve esas açısından ele alınarak aşağıda açıklanmıştır.

A- Usul Açısından:

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan AK PARTİ kuruluşunu takiben yasal süresi içerisinde kurucular listesi ile Tüzük ve Program örneklerini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmiştir. Bu belgeleri ve dolayısıyla da Tüzüğümüzü inceleyen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı inceleme sonucunu 13.11.2011 gün ve SP.109.MUH./2001/526 sayılı yazısıyla partimize tevdi etmiştir.

Anılan yazı ile tüzüğümüzün ilk şeklinde 73/2 fıkra da yer alan hüküm değiştirilmiş ve bu değişiklik sonrasında nihai halini kazanan parti tüzüğümüz hükümleri doğrultusunda da siyasi faaliyetlerimiz ve çalışmalarımız yürütülmüştür.

Ancak, süreç bu şekilde sağlıklı bir şekilde yürürken, aradan 4 yıl geçtiği halde Anayasada ve ilgili yasalarda bir değişiklik yapılmamasına rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 2820 sayılı Kanunla kendisine verilen inceleme yetkisinin kurumsal yapılanmadan ziyade değişen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılarının şahıslarına münhasır olduğuna yönelik bir anlayışla yeniden bir inceleme ve irdeleme sürecini başlatmış ve bu inceleme şekillenen iddia ve değişiklik istemlerini de 20.06.2005 gün ve 109.SP.2005/222 sayılı yazılarıyla partimize bildirmişlerdir.

Böylece hukuk devletinin şahsa mahsus ilkelerin, görüşlerin ve süreçlerin bir tezahürü değil bilakis sistemsal ve kurumsal yapılanmanın teşekkülü olduğuna yönelik gerçek gözardı edilerek başlayan bu yeni anlayış, bu zorlama yorum ile yetki sınırları aşılarak hazırlanan bu yeni inceleme ile parti tüzüğümüzün sırasıyla; 18, 39/son, 40, 50/son, 57/4, 62/1-2, 126 ve 134/1 maddelerinin Siyasi Partiler Kanuna ve Türk Medeni Kanununa aykırı olduğu iddia edilerek düzeltilmesi istenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bu iddia ve değiştirme istemli yazısına binaen cevabımızı 04.10.2005 gün ve SHİ/81.01/2005-1100 sayılı yazımızla bildirdik.

Bu yazımız üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı değiştirilmesini istediği maddelerden 18 ve 134/1 ile ilgili iddialarından vazgeçtiği halde partimize tevdi ettiği yazıda yer almayan dolayısıyla bilğimiz ve savunma hakkımız dışına çıkartılan 70/son maddesinin de içinde yer aldığı 30/son, 40, 50/son, 57/4, 62/1-2 ve 126 ncı maddelerin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa aykırılığı bahsi ile partimize ihtar da bulunması amacıyla yüce mahkemenize 30.11.2005 ve SP.109.HZ.2005/4 sayılı başvurusunu yapmıştır.

Bu başvuru yapıldıktan sonraki süreçte partimiz, değişen şartlar ve parti içi gerekler açısından her büyük kongrede gündemine aldığı tüzük değişiklikleri hususunu 11.11.2006 tarihinde yapılan ikinci olağan büyük kongresinde de gündeme almış ve bazı maddelerde değişikliğe gitmiştir. Bu değişikliklerle ilgili yazımızda yasal süresi içerisinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiştir. Kaldı ki bu kongreden sonra 3.10.2009 tarihinde yapılan 3. Olağan Büyük Kongremizde de Tüzük değişiklikleri yapılmış ve süresi içerisinde bildirilmiştir.

11.11.2006 tarihinde yapılan ikinci olağan büyük kongremizde 57 ve 62 inci maddelerde yaptığımız değişiklikleri süresi içerisinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmemize rağmen, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bu değişiklikleri inceleyip süresinde ve zamanında

Yüce Mahkemenize bildirmesi ve bu maddeler ile ilgili ihtar sebeplerinin ortadan kalktığını bir görev icabı yapması gerekirken; ancak Yüce Mahkemenizin 13.1.2011 günlü, E.2005/3 sayılı kararının gereğinin yerine getirilmesine yönelik 25.1.2011 gün ve 2005/3 (SP-İhtar) 463/678 sayılı yazınız üzerine görevlerinin farkına varmışlar ve yüce mahkemenize yönelik 01.02.2011 gün ve C.02.0CBS.0.01.02.03/SP/61 sayılı cevabi yazılarının 2 nolu bendinde 57 ve 62 nci maddelerin partimiz tarafından değiştirildiğini kabul ederek, bu maddelerle ilgili karar verilmesine yer olmadığı görüşünü ortaya koyabilmişler ve başlattıkları bu süreci nihai olarak toplam 5 maddeye indirgeyerek de ihtar istemli başvuru sürecini yürütmektedirler.

Özetle anlattığımız bu süreç hukuk devleti açısından yasaların kurumlara verdiği yetkilerin zamanında ve yerinde kullanılmayarak ve bu yetkilerin şahsa münhasır olarak değerlendirilip bir hukuki mantık ve usul anlayışla kullanıldığının en somut tezahürü olmuş ve Yüce Mahkemenizin yoğun gündemi bu yorum ve dirençle meşgul edilmiştir.

Ayrıca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yine bir usul ve maddi hata olarak altına imza attığı şu hususla ilgili bilgi notumuzun da resmi yazılara kaydedilmesi açısından dikkat alınması önem arz etmektedir:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yüce mahkemenize gönderdiği 01.02.2011 gün ve SP/61 sayılı yazılarının 'EKİ' bölümünün 1 ve 2 numaralı satırlarında kullanılan 'AKP'nin' ibaresinin parti tüzüğümüze aykırı olduğunun altını çizmek isteriz.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ve İçişleri Bakanlığına verdiğimiz kuruluş evrakları ve parti tüzüğümüz incelendiğinde 'Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kısaltılmış adının 'AK PARTİ' olduğu açıkça anlaşılabacaktır.

Ayrıca Yargıtay Başsavcılığınca tutulan parti sicil kayıtları incelendiğinde Türk siyasi partileri arasında 'AKP' kısaltmasını kullanan bir partinin de olmadığı görülecektir.

Savcılığın gösterdiği bu özensiz tutumun ihtar istemine konu hükümlere de yansıdığı aşağıda ki esas açısından savunmamız da farkedilecektir.

Dolayısıyla partimiz tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bu usul sürecine yönelik yaptığımız itiraz ve değerlendirmelerin, Yüce Mahkemenizce dikkate alınmasının; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yasalardan kaynaklanan yetkisini yerinde ve zamanında kullanmasını teşvik edici bir emsal niteliğinde olacağına kanaatimiz tamdır.

Usul açısından yapılan bu değerlendirmelerden sonra 14.08.2001 tarihinde kurulan partimizin Tüzük hükümlerinin tümünün Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca incelendiğini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Partimize tevdi etmiş olduğu 13.11.2001 gün ve SP.109.Muh.2001/526 sayılı yazılarından anlaşıldığı ve bizim de parti olarak bu yazıya istinaden değişikliklerimizi gerçekleştirdiğimiz halde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yaklaşık 4 yıl sonra yeniden bir inceleme yapmasının hukuken mümkün olmadığını ve yasa ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilen bu yetkinin aşıldığını dolayısıyla bir yetki aşımı ile yürütülen bu sürecin ve ihtar isteminin usulen reddini arz ve talep ederiz.

Ayrıca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tüzük değişiklikleri ile partimize tevdi etmiş oldukları 20.06.2005 gün ve 109.SP.2005/222 sayılı yazılarında Tüzüğümüzün 70/son fıkrası hükmü ile ilgili bir talebi olmadığı ve dolayısıyla partimizin savunmasının da alınmadığı bu maddeyi, mahkemenize yaptığı ihtar istemli başvurunun bir konusu haline dönüştürmesi usulen mümkün değildir. Zira Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının anılan bu madde ile ilgili süreci önce partimiz açısından başlatması gerekmektedir. Dolayısıyla yüce mahkemenizin bu ihtar

başvurusunun bir konusu olan 70/son fıkra hükmünü dikkate almayarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına iade etmesi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının da 70/son fıkra hükmü ile ilgili olarak öncelikle partimizin görüş ve değerlendirmesini alması gerekmektedir. Yasal bu süreci tamamladıktan sonra ancak mahkemenize bir başvuru yapabilecektir. Bu itibarla usul açısından 70/son maddenin mahkemenize başvuru dilekçesinde yer almasına itiraz ediyor, gereğini arz ve talep ediyoruz.

B- Esas Açısından:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, ihtar istemine konu edilen Tüzük hükümlerinin esasına yönelik partimiz savunması; 04.10.2005 gün ve SHİ.81.01.2005/1100 sayılı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına ilettiğimiz cevabi yazımız ve aşağıdaki değerlendirmeler şeklindedir:

1- Tüzüğümüzün 39/son fıkrasıyla: 'İlçe, il ve Büyük Kongre delege seçimlerini belli hallerde iptal etme ve yeniden yapılmasına karar verme' yetkisinin tanındığı Merkez Yürütme Kurulu, Siyasi Partiler Kanununun Ek Madde 3 ile açıklık getirmek zorunda kaldığı gibi bir merkez karar, yönetim ve icra organı niteliğindedir.

Yine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının sık sık vurguladığı Siyasi Partiler Kanununun 93 üncü maddesine göre de: '... parti genel başkanlığınca genel merkez organlarınca ve parti gruplarına alınan kararlar...' hükmüne göre de bir karar organıdır ve Tüzüğümüzün 80/10 maddesine göre de: '... tüzükle verilmiş tüm yetkileri kullanmak ve görevleri yapmak' gibi bir yetkiye sahip olarak da madde 39/son fıkra ile kendisine verilen yetkiyi kullanmaktadır.

Keza 39/son fıkrayla Merkez Yürütme Kuruluna verilen bu yetki, 2820 sayılı Kanunun 21. maddesiyle hakime tanımı yetkiyi herhangi bir şekilde ortadan kaldırmadığı gibi Siyasi Partiler Kanununun 7 nci maddesine göre Tüzüğümüzde şekillendirdiğimiz Teşkilat Kademe organlarından; madde: 18/1 Belde Teşkilat ile madde: 18/5 yan kuruluşlarımız olan Kadın ve Gençlik Kollarımızın kongrelerinin delege seçimlerinde aykırılıkların saptanmış olmasına münhasır olarak da bu yetkisini kullanmaktadır ki; Tüzük Madde 22 ve 85'e göre yapılan belde kongreleri ile yan kuruluşların kongre ve delege seçimleri de hakim nezaretinde değil, parti yöneticileri nezaretinde yapıldığı gerçeği de gözardı edilmemelidir.

Dolayısıyla teşkilatların bütünlüğü ve işlevselliği açısından ortaya konulan bu madde hükmü, parti içi faaliyetleri denetleme yetkisi ve parti içi rekabetin eşit şartlarda yürütülmesi açısından ortaya konmuş bir maddedir.

Siyasi Partiler Kanununun tamamı incelendiğinde, siyasi partilerin iş ve işlemlerinin hızlı ve etkili işlemesi ve hantal bir yapıda çalışılmamasına bir çok maddede düzenlemelere tabii olduğu görülecektir. Kanunları yapanlarında doğal olarak siyasal sürecin aktörleri oldukları dikkate alındığında bu aktörlerin kendi iç işleyişleri ile ilgili sınırlayıcı ve zorlaştıracı bir tutum içinde olmayacakları aksine merkez karar, yönetim ve icra organlarını bir bütün olarak değerlendirip bunlar arasında ki ilişkileri Tüzüklerde düzenlemesine imkan tanımakta ve yetki devri sürecini de aktif kılarak acil ve hızlı kararlar alınması sürecini açık tutmaktadır. Dolayısıyla Merkez Yürütme Kurulu'nun teşekkülü ve yetkilerinin tespitine yönelik düzenlemelerde bu mantık ve anlayış çerçevesinde şekillenmektedir.

Hukuk, sınırlayıcı ve zorlaştıracı anlamda yorumlanmadığı takdir de siyasi partilerin kendi iç işleyişleri açısından en etkili, etkin ve verimli değişiklikleri yapabilmesi bilakis her zaman desteklenmelidir. Nitekim partimiz 03.10.2009 tarihinde yaptığı Tüzük değişikliklerini yine yasalar ve ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirmiştir.

Somut bir örnek vermek gerekirse; Tüzük madde 48/2 fıkrasının eski hükmüne göre 'Hakimin kararı seçimlerin iptali ve yenilenmesi yönünde ise seçimler için belirleyeceği günde kongrede kesinleşmiş aday listelerine göre sadece seçim yapılır' hükmünde ki 'kongrede ki kesinleşmiş aday listelerine' ifadesi demokratik bulunmayarak 3.10.2009 tarihinde 3. Olağan Büyük Kongremizde değiştirilmiştir.

2- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Tüzüğün 40 ıncı maddesine yönelik talebinin, Siyasi Partiler Kanununun 121 inci maddesinin yollamasıyla Türk Medeni Kanunun 79/2 maddesine atıfta bulunarak yapılan zorlama bir yorum olduğu kanaatindeyiz. Çünkü eğer bir yollama yapılacaksa bu yollama Siyasi Partiler Kanununun 93 üncü maddesindeki parti içi demokrasi vurgusuna yönelik yapılmalı ve en az onda bir delege yerine en az beşte bir delege açılımının daha demokratik olduğu dikkate alınmalıydı.

Keza kongrelerde görüşülmesi gereken konuların gündeme alınması hükmüne uygun bir yollama maddesi aranacaksa bunu Siyasi Partiler Kanununun 14 üncü maddesinin son fıkrasında ki hükme göre yapmalı ve burada istisnai oranların sıralandığı bu oranlar dışında partilerin de Tüzükte oranlar belirleme yetkisine en azından Siyasi Partiler Kanununun 93 üncü maddesine göre haiz olduklarının kabullenilmesi gerekmektedir.

Görüldüğü gibi mevcut düzenleme parti içi demokrasi açısından çok sesliliğe ve açık fikirliliğe yer veren daha demokratik bir düzenleme iken, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının aksini iddia etmesi açıkça bir çelişki içermektedir.

3- Tüzüğümüzün olağanüstü kongreleri konu alan 50 nci maddesinin son fıkrasındaki hükmünü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yine zorlama bir yorum ile ihtar isteminin konusu yapmıştır.

Halbuki 50/son hükmüne Siyasi Partiler Kanununun 14 üncü maddesinin son fıkrasına yollama yaparak bakabilseydi; Büyük Kongrede gündem değişikliklerinin nitelikleri ve bunların teklif edilmesinin oranlarının sıralandığını dolayısıyla seçim teklifi içeren gündem değişikliklerinin oranlarını ve onay mekanizmaları hususlarında siyasi partilerin kanunla sınırlandırıldığı bir açık hükmün veya yollamanın olmadığı açıkça görülecektir.

Tüzük hükmü bir usul işlemini öngörürken; özellikle bu usul işlemi parti içi çalışmalara dışarıdan müdahaleleri önleme, parti içi huzur ve çalışma istikrarını teminen ortaya konmuş bir düzenlemedir. Yasal düzenlemelerde açık hüküm bulunmayan hallerde siyasi partilerin parti içi işleyiş açısından tüzüklerinde ve diğer mevzuatlarında düzenlemeye gitmesinin olağan karşılanması ve hatta partilerin kurumsallaşması açısından bilakis bu yaklaşımın teşvik edilmesi daha doğru bir yorum olacaktır.

4- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 20.06.2005 gün ve 109.SP.2005/222 sayılı yazısında partimize gönderdiği hükümler içerisinde yer almadığı halde Yüce Mahkemenize başvurusunun bir konusu olarak belirlediği Tüzüğümüzün 70/son maddesi hükmü ile ilgili olarak yollama yaptığı Siyasi Partiler Kanununun 14 üncü maddesinin 6 ncı fıkrasındaki konu hükmünün hiçbir istisna tanımadan kural getirdiğine yönelik tespiti hukuki olmadığı gibi doğrudan değildir. Halbuki aynı maddenin son fıkrasındaki '... yirmide bir...' veya '... üçte bir ...' oranları birer istisnadır.

Dolayısıyla madde 14/son fıkra hükmündeki istisnai oranlar, partilere de kanunda açıklık bulunmayan bu konuda tüzüklerinde düzenlemeler yapabilme yolu açmaktadır. Siyasi partilerin iç işleyişleri ve istikrarlı bir çalışma süreci için seçimli olağanüstü kongreler hususunda oranlar açısından bir düzenlemeye gitmesi kanuna aykırı olmadığı gibi parti içi istikrarı ve huzuru ile

ülke siyasetinin istikrarı açısından Siyasi Partiler Kanununun temel esas aldığı olağan süreçleri koruyabilme ve olağan süreçlerle parti kongrelerini yapabilmek adına Tüzük'te olağanüstü talepler için bir barem koyma yetki ve salahiyetine haiz oldukları kabul edilmeli ve doğal karşılanmalıdır.

Zira siyasi partilerin ilgili kanunların açık hükümleri dışında, faaliyet ve çalışma alanını kurumsallaştırma yönünde getireceği her düzenleme ve partinin yaşamsal sürecini uzatma ve koruyabilme adına her tedbiri parti mevzuat ve kararlarında alabilmelidir.

Ayrıca 70/son fıkradaki '... delege tam sayısının salt çoğunluğunun ...' ibaresindeki salt çoğunluğu Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının %51 oranı olarak göstermesi doğru bir sayısal tespit de değildir. Salt çoğunluğun 50+1 olarak değerlendirmesinin maddi bir hatanın düzeltilmesi açısından yerinde olacağı kanaatindeyiz.

5- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, tüzüğümüzün 126 ncı maddesi hükmü ile milletvekili seçimlerinde merkez aday gösterme yetkisinin parti genel başkanına tanınmış olduğunu tanıyan bu yetkinin aday belirleme konusunda partiyi bağlayan bir karar niteliği taşıdığını halbuki 2820 sayılı Kanunda parti genel başkanının parti karar organları arasında sayılmadığını partinin asıl karar organının büyük kongre ve 2820 sayılı Kanunun 14/5 maddesinde sayılmayan konularda ise merkez karar ve yönetim kurulunun olduğunu, dolayısıyla merkez aday belirleme yetkisinin genel başkana tanınmasının 2820 sayılı kanunun 15 ve 16 ncı maddeleri ile parti içi demokrasi ilkesini düzenleyen 93 üncü maddesine aykırı olduğunu bahisle yaptığı bu zorlama yorumu ile aslında sık sık vurguladığı 93 üncü madde ile ters düşmekte ve bilakis bu yorumun hukuki dayanağının olmadığını anılan maddenin ortaya koyduğunu gözden kaçırmış durumdadır. Zira Siyasi Partiler Kanununun 93 üncü maddesi 'Siyasi partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca alınan kararları veya yapılan eylem ve işlemleri, parti tüzüğüne parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.' hükmü, parti genel başkanının da bir karar organı olduğunun altını çizmektedir.

Siyasi Partiler Kanununun 15 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında belirtilen '...partiyi temsil etme yetkisi genel başkana aittir.' hükmü ile 4 üncü fıkrasında belirtilen 'parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulunun tabi başkanıdır...' hükümleri genel başkanın karar alma sürecinin içinde olduğunun bir somut tezahürüdür.

Ya da Siyasi Partiler Kanununun 14/6 fıkrasında belirtildiği gibi '...olağanüstü toplantılar genel başkanın ... lüzum göstermesi...' yine aynı maddenin son fıkrasında belirtildiği gibi 'parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin olan veya parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için bunların genel başkan ... tarafından ileri sürülmüş olması ...' hükümleriyle yetkilendirilen ve sorumluluk yüklenen parti genel başkanlarının bu iş ve işlemleri karar alma süreç ve işleminin birer somut tezahürüdür.

Yine Siyasi Partiler Kanununun denetim başlıklı 75 inci maddesi ile Yüce Mahkemenize tanınan yetkiye istinaden, Yüce Mahkemenizin anılan maddenin 3 üncü fıkrasında belirtildiği gibi siyasi parti genel başkanından mütalaa isteyebilmesi ve ilgili parti genel başkanının da bu mütalaa ve içeriğini belirlediği iş ve işlemler bir karar alma işlemidir.

O halde Kanunun bu açık hükümlerine rağmen parti genel başkanı bir karar organı değildir yorumu ve bu yoruma dayanarak Siyasi Partiler Kanununun 37 nci maddesinin 2 ncı fıkrasında TBMM üye tam sayısının %5'ini aşmamak üzere merkez aday gösterebilmelerinin mümkün kılınması ancak bu adayların kim tarafından gösterileceğinin açıkça düzenlenmemesi nedeniyle tüzüğümüzün 126 ncı maddesi ile genel başkana tanınan yetkinin kanuna aykırı olduğu

yorumunun da hukuki dayanağı ve alt yapısı olmayan zorlama bir yorum olmaktan öteye geçemeyeceği açıktır.

SONUÇ:

Parti tüzüğüümüzün 39/son, 40, 50/son, 70/son ve 126 ncı maddelerinde yer alan mevcut düzenlemelerin gerek 4.10.2005 gün ve SHİ/81.01/2005-1100 sayılı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderdiğimiz görüş ve değerlendirmeler, gerekse de ilgi yazınıza binaen hazırladığımız bu savunmamız doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulmasını ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının hukuki dayanaklardan yoksun zorlama yorum ve yollamalarla inşa ettiği ihtar istemi talebinin tümünden reddini Yüce Mahkemenizden arz ve talep ederiz.'

IV- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu ile ekleri, Parti savunması, Anayasa Mahkemesi Raportörü Mustafa BAYSAL tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, ilgili yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri ile Parti Tüzüğü okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Tüzüğün 39. Maddesinin Son Fıkrasının İncelenmesi

Tüzüğün 39. maddesinin son fıkrasında, Merkez Yürütme Kurulu'na, delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık saptanmış olmasına münhasır olmak üzere ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verme yetkisi tanınmaktadır.

İhtar isteminin gerekçesinde, 2820 sayılı Kanun'un 21. maddesinin birinci ve onbirinci fıkralarına göre, il ve büyük kongre delege seçimlerinin yargı gözetimi altında yapıldığı ve yasaya aykırılık durumunda seçim hâkimine bu seçimleri iptal yetkisinin tanındığı; sadece seçim hâkiminin görevinde olan bir konuda Merkez Yürütme Kuruluna yetki verilmesinin 2820 sayılı Kanun'un parti içi demokrasiyi öngören 93. maddesine aykırı olduğu, ayrıca Merkez Yürütme Kurulu'nun yasal görevleri arasında bu yönde bir karar alma yetkisinin de bulunmadığı ifade edilerek Tüzüğün Yasa'ya uygun hale getirilmesi gerektiği iddia edilmiştir.

Parti, savunmasında, Tüzüğün 39. maddesinde yetkili kılınan Merkez Yürütme Kurulu'nun, 2820 sayılı Kanun'un Ek 3 ile 93. maddelerindeki açıklık uyarınca, bir merkez karar, yönetim ve icra organı olduğunu; 2820 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle hâkime tanınmış olan yetkinin bu düzenlemeyle hiç bir şekilde ortadan kaldırılmadığını; bu hükmün, hâkim gözetiminde yapılmayan belde kongreleri ile parti yan kuruluşlarının kongre ve delege seçimlerini de kapsayacak biçimde teşkilatların bütünlüğünü ve işlevselliğini sağlayan bir madde olduğunu ifade etmiştir.

Tüzüğün 'Olağan Kongre Zamanı ve Seçilecek Delegeler' başlıklı 39. maddesinde, ilçe ve il kongrelerinin olağan kongre takvimine, asıl ve yedek delegelerin seçimine ilişkin usul ve esaslar belirtildikten sonra, son fıkrada '*Merkez Yürütme Kurulu, delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık olmasının saptanmış olmasına münhasır olmak üzere ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verebilir*' denilmektedir.

2820 sayılı Kanun'un seçimlerin yapılmasına ilişkin 21. maddesinde, siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimlerinin yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre yapılacağı hükme bağlandıktan sonra maddenin devamında bunun şekli ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Böylece

maddede, siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimleri düzenlenmiş olup, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama olması halinde hâkime, söz konusu seçimin iptaline ve bu takdirde belli sürelerde o seçimin yenilenmesine karar verme yetkisi tanınmıştır.

Tüzük hükmüyle *Merkez Yürütme Kuruluna*, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre yapılp kesinleşen bir delege seçiminden sonra '*kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık saptanması*' haliyle sınırlı olmak üzere ve kurulun üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile, yapılmış olan seçimin ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına karar verebilme yetkisi tanınmaktadır. Kuralda 2820 sayılı Kanunun 21. maddesinde düzenlenen 'seçimlerin yargı gözetimi altında yapılması' esasına aykırı bir durum bulunmamakta, seçimlerin yapılması ile ilgili olarak hakime tanınan yetkilere herhangi bir sınırlama getirilmemektedir. Düzenleme ile, seçim sürecinde gerçekleştirilmekle birlikte, öngörülen sürelerde saptanamadığı veya ileri sürülemediği için giderilemeyen kanuna ve tüzüğe aykırılıkların giderilmesine olanak sağlama ve parti içi denetimi etkinleştirme amacının gözetildiği anlaşılmaktadır. Kaldı ki, bu yetkinin kullanılmasına bağlı olarak yenilenecek seçimlerin de yine yargı gözetimi altında yapılması gerekmektedir.

Siyasî partilerin örgüt içi düzenlerinin demokrasi esaslarına uygun olması, hukuki düzenlemelerle sınırlarının çizilerek, partilerdeki oligarşik eğilimlerin ve baskıların ortadan kaldırılması, demokratik örgüt yapısının kurularak lider, teşkilat, organlar ve adayların demokratik yöntemlerle belirlenmesi ve karar mekanizmasının tabandan tepeye oluşturulması parti içi demokrasi ilkesinin gereklerindendir.

2820 sayılı Kanun'un 16. maddesinde, siyasi partilerin merkez karar, yönetim ve icra organlarının parti tüzüğünde belirtilen isim, şekil ve sayıda kurulacağı belirtilerek, Büyük Kongrece seçilecek merkez organlarının her birinin üye sayısı ile ilgili amir düzenleme dışında, bunların isim, şekil ve sayısı konusu parti tüzüğüne bırakılmıştır. Merkez Yürütme Kurulu'nun oluşumunu düzenleyen Tüzük hükümlerine bakıldığında, kurulu oluşturan genel başkan, genel başkan yardımcıları ve genel sekreterin büyük kongre tarafından seçildikleri, Genel Başkan tarafından seçilen diğer üyelerin de halihazırda Büyük Kongre tarafından seçilmiş olan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyesi oldukları (Tüzük m. 73/1) anlaşılmaktadır.

2820 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasında merkez karar, yönetim ve icra organlarının iki büyük kongre arasında, parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak ve alınan kararları uygulamak yetkisine sahip bulundukları, üçüncü fıkrasında merkez karar organının zorunlu sebepler dışında büyük kongrenin toplanamadığı hallerde, partinin hukuki varlığına son verilmesi ve tüzük ve programının değiştirilmesi dışındaki bütün kararları alabileceği belirtilmiş, son fıkrasında da görev ve yetkilerinin parti tüzüğünde gösterileceği ifade edilmiştir.

Belirlenen hükümler çerçevesinde, parti tüzüklerinin siyasi partilerin iç işleyişi bakımından önemi ve bu konuda partilere tanınan geniş takdir yetkisi dikkate alındığında, anılan tüzük hükmünün parti içi demokrasi ilkesine, dolayısıyla Kanunun 93. maddesine aykırı bir yönü de görülmemiştir. İstemin reddi gerekir.

Bu görüşe Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO katılmamışlardır.

2- Tüzüğün 40. Maddesinin İncelenmesi

Tüzüğün il ve ilçe kongrelerine ilişkin ortak hükümler içeren 40. maddesinde, kongre gündemine ek gündem maddelerinin eklenebilmesi, hazır bulunan delegelerin en az %5'inin önerge vermesi şartına bağlanmıştır.

İhtar gerekçesinde, 2820 sayılı Kanun'un 121. maddesi yollamasıyla uygulanması gerektiği iddia edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 79. maddesinin ikinci fıkrasında gündeme ilave yapılabilmesi için hazır bulunan delegelerin %10'nun (onda birinin) önerge vermesinin yeterli görüldüğü, bu nedenle Tüzük hükmünün yasadaki hakkı kısıtladığı ileri sürülmüştür.

Parti ise, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun dernek genel kurulunun toplantı usulüne ilişkin 79. maddesinde öngörülen usulde, genel kurul toplantı gündemine madde ilavesi için hazır bulunan üyelerin onda birinin önerge vermesi şartının arandığını, Parti Tüzüğünde ise bu oranın hazır bulunanların %5'i olarak belirlendiğini; 'onda bir oranı'nın 'yirmide bir oranı'na göre daha yüksek olduğundan Tüzük hükmünün iddia edildiği gibi Kanun'da öngörülen hakkı zorlaştırmayıp bilakis kolaylaştırdığını savunmuştur.

Parti Tüzüğünün 'Kongre Gündemlerini Belirleme Yetkisi' başlıklı 40. maddesinde, *'Kongre gündemleri, ilgili kademe yönetim kurulunca belirlenir. Ancak en geç kongre divanı oluşturulup gündem okunduktan hemen sonrasına kadar divan başkanlığına verilmiş ve kongrede hazır bulunan delegenin en az %5' i tarafından yapılan ilave gündem teklifleri müzakereye açılır ve yapılacak oylama sonucuna göre karara bağlanır. Üst kademelerce belirtilen konuların, alt kademe kongre gündemine alınması zorunludur.'* denilmekte, bu hükmün aykırı olduğu ileri sürülen 4721 sayılı Medeni Kanun'un 79. maddesinin ikinci fıkrasında ise, *'Genel kurul toplantısının açılışından sonra, toplantıyı yönetmek üzere, bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilir. Genel kurul toplantısında yalnız gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur'* hükmü yer almaktadır.

Azınlığın taleplerini dile getirebilmesine imkân tanıyan bu tür düzenlemelerde gündeme konu ekletebilmek için aranan oranın küçültülmesi, parti veya dernek genel kurullarında farklı görüşlerin görüşülüp tartışılmasını kolaylaştıran bir unsurdur. 4721 sayılı Kanun bu konudaki oranı %10 olarak belirlerken Parti Tüzüğü %5 olarak öngörmüştür. Buna göre Parti Tüzüğü azınlıkta kalan görüşler açısından genel kurul gündemine madde eklenmesini daha da kolaylaştırmıştır. Bu durum siyasi çoğulculuğu sağlayan parti içi demokrasi ilkesiyle daha uyumludur. Bu nedenle Kanuna aykırılık bulunmamaktadır. İhtar isteminin reddi gerekir.

Bu görüşe Fulya KANTARCIOĞLU katılmamıştır.

3- Tüzüğün 50. Maddesinin Son Fıkrasının İncelenmesi

Tüzüğün il ve ilçe kongrelerinin olağanüstü toplanmasını düzenleyen 50.maddesinin son fıkrasına göre, kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenebilmesi talebinin beldelerle ilgili olması durumunda il yönetim kurulunun, ilçe ve il yönetim kurulları ile ilgili olması halinde ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun onayı aranacaktır.

İhtar isteminin gerekçesinde, bu düzenlemeyle olağanüstü kongre konusunda yasada olmayan bir kısıtlamanın getirildiği ve bunun parti içi demokrasi ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Parti, savunmasında, söz konusu hükme Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin son fıkrasına yollama yapılarak bakılması gerektiğini, seçim teklifi içeren gündem değişikliklerinin oranları ile onay mekanizmaları konusunda siyasi partileri sınırlayan açık bir kanun hükmünün bulunmadığını, yasal düzenlemede açık hüküm bulunmayan hallerde siyasi partilerin parti içi işleyişleri açısından tüzüklerinde ve diğer mevzuatlarında düzenleme yapmasının olağan, hatta teşvik edilmesi gereken bir husus olduğunu belirtmiştir.

Yasaya uygun hale getirilmesi istenen hükmü de içerecek şekilde Tüzüğün 50. maddesinde;

*'(Değişik: 12.01.2002- Madde 7) İlçe ve il kongrelerinin olağanüstü toplanması, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla veya kademe delege tam sayısının 1/5' inin parti içi demokrasi hakem kurulunda veya noterlikte tevsik edilmiş yazılı isteği ile yapılır. Şartların oluşması halinde, kademe yönetim kurulunun gerekli hazırlıkları yaparak talebin tebliğinden itibaren 45 gün içinde olağanüstü kongreyi toplaması zorunludur. (Değişik 03.10.2003 Madde:3-a) Olağanüstü toplantının gündemi, toplantıyı talep edenlerce belirlenir. Gündemin neden ibaret olduğu karar veya talep yazısında belirtilir. Olağanüstü toplantı gündemine başka gündem maddesi eklenemez. (Değişik 03.10.2003 Madde:3-b) **Ancak kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenebilmesi talebinin beldelerle ilgili olması halinde il yönetim kurulunun, ilçe ve il yönetim kurulları ile ilgili olması halinde ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun onayı gereklidir.**'* denilmektedir.

Görüldüğü üzere, kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenmesi ya da Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışındaki seçimlerin olağanüstü kongre sebebi teşkil edebilmesi için aranan mevcut şartlara bir de onay şartı eklenmektedir. Bu onay, duruma göre il yönetim kurulu veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından verilecektir.

2820 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre büyük kongre için olağanüstü toplantı, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum görmesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Türk Medeni Kanunu'nun derneklerde olağanüstü genel kurul toplantısını düzenleyen 75. maddesinde *'Genel kurul, yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılır...'* hükmüne yer verilmiştir.

2820 sayılı Kanun'un il ve ilçe teşkilatlarını düzenleyen 19. ve 20. maddelerinde kongrelerin ne şekilde toplantıya çağrılacağı açık bir biçimde yazılmadığı gibi; 19. maddesinin son fıkrasıyla 20. maddesinin onbirinci fıkrasında, bu teşkilatlarda öngörülen *'kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde açıklanır'* hükmüne yer verilmiştir. İl ve ilçe kongrelerinin bu maddelerde düzenlenen kurullar içerisinde yer aldıkları açıktır.

Tüzüğün 50. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında ilçe ve il kongrelerinin olağanüstü toplantısının Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla ya da kademe delege tam sayısının beşte birinin isteği ile yapılacağı, şartların oluşması halinde kademe yönetim kurulunun gerekli hazırlıkları yaparak 45 gün içinde olağanüstü kongreyi toplamak zorunda olduğu, kongre gündeminin toplantıyı talep edenlerce belirleneceği öngörülmüş; kanuna uygun hale getirilmesi istenen son fıkrasında ise kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenmesinde parti üst kademe yönetim kurullarının onayı aranmıştır.

Anılan üst kademe kurullarına tanınan bu onay yetkisi, siyasi partilere özgü yapılanma doğrultusunda 2820 sayılı Kanun'un il ve ilçe kongreleri konusunda parti tüzüğüne bırakılan yetki kapsamındadır. İhtar isteminin reddi gerekir.

Fulya KANTARCIOĞLU ve Fettah OTO bu görüşe katılmamışlardır.

4- Tüzüğün 57. ve 62/1-2. Maddelerinin İncelenmesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Parti Tüzüğü'nün 57. ve 62. maddelerinin kanuna uygun hale getirilmesi için de Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ihtar kararı verilmesini talep etmiş ise de, daha sonraki görüş yazısında bu maddelerin 11.11.2006 tarihinde yapılan 2. büyük olağan kongrede değiştirilerek ihtar isteminde belirtilen aykırılıkların giderildiğini, bu nedenle bu maddelere ilişkin istemin konusuz kaldığını belirtmiştir.

İhtar isteminden sonra Kanun'a aykırılığın giderildiği belirtilerek ihtar talebinden vazgeçildiğinden, Tüzüğün 57. ve 62 maddelerine ilişkin ihtar istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

5- Tüzüğün 70. Maddesinin Son Fıkrasının İncelenmesi

Parti Tüzüğü'nün düzeltilmesi istenen fıkrasını da içeren 70. maddesinde;

'Büyük kongre, Genel Başkan'ın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun yahut büyük kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağırılır. Olağan üstü toplantı gündemi çağırıcı yapan tarafından belirlenir ve gündem dışında başka konu görüşülemez. Delegeler tarafından yapılacak olağanüstü toplantı talepleri ile gündem ve delege imzalarının noter onaylı olması zorunludur. Bu taleplerin aynı konuyu içerir olması yeterli olup ayrı zamanlarda ve parçalı olmaları talebin geçerli olmasına engel olarak yorumlanamaz. Ancak, işlem görmüş ve yeterli sayıya ulaşmamış talepler, sonraki başka bir toplantı isteminde imza eksikliğini gidermek için kullanılamaz. Şartların oluşması halinde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, olağanüstü kongreyi bir hafta içinde ilan ederek çağrı tarihinden itibaren en geç 45 gün içinde yapmak zorundadır. (Değişik 03.10.2003 Madde:5) Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağan üstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir.' denilmektedir.

İhtar isteminin gerekçesinde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin altıncı fıkrasında, büyük kongrenin olağanüstü toplanabilmesi için genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum görmesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı isteminin yeterli görüldüğü ifade edilerek, Yasada çağrı oranının olağanüstü kongrelerin gündemlerine göre ayrıma tabi tutulmadığı; Tüzüğün 70. maddesinin son fıkrasında ise bu konuda ayırım yapılarak genel başkanlığın, merkez karar ve yönetim kurulunun veya merkez disiplin kurulunun herhangi bir sebeple boşalması durumu dışında, seçimin olağanüstü toplantı gündeminde yer alabilmesi için genel başkanın veya büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı isteminin arandığı; böylelikle olağanüstü kongre çağrı nisabı, Tüzüğün 70. maddesinin birinci fıkrasında açıklanan 'büyük kongre delegelerinin en az beşte biri' yerine 70. maddenin son fıkrası ile 'büyük kongre delege tamsayısının salt çoğunluğuna dönüştürüldüğü, dolayısıyla ölüm, istifa gibi durumlar olmadığında % 51 oranına çıkarıldığı bu nedenle Tüzükte geçen oranın, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 14. maddesinin altıncı fıkrası ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 75. maddesinde geçen beşte bir oranına indirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Parti, savunmasında, 2820 sayılı Kanun'un 14. maddesinin altıncı fıkrasının hiç bir istisnaya yer vermeksizin kural getirdiği tespitinin doğru olmadığını, bu maddenin son fıkrasında bazı istisnalara yer verildiğini, kanunda açıklık bulunmayan hallerde siyasi partilerin tüzüklerinde düzenleme yapabilme yetkisine sahip olduklarını; parti içi istikrarı ve huzuru ile olağan süreçlerde parti kongrelerini gerçekleştirebilme adına siyasi partilerin Tüzüklerine olağanüstü talepler için bir barem koyma yetkisine sahip olduklarını ileri sürmüştür.

Demokrasinin olmazsa olmaz kurumları olarak nitelenen, özgürlük, siyasal katılım ve çoğulculuğun araçları durumunda bulunan siyasi partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve milli iradenin temsilindeki rolleri nedeniyle, anayasakoyucu, partileri öteki tüzel kişilerden farklı değerlendirerek, kurulmalarından başlayıp çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin ve özellikle örgütlenme özgürlüğünün kullanılmasındaki kurumsal önem ve işlevleri çerçevesinde uluslararası sözleşmelerde de siyasi partiler hakkında düzenlemelere yer verilmiştir.

Siyasal partilerin, uyacakları esasların Anayasa'da yer alması, çalışmalarının anayasa ve yasalara uygunluğunun özel biçimde denetlenmesi, onların olağan bir dernek sayılmadıklarını, demokratik yaşamın vazgeçilmez ögesi olduklarını doğrulamaktadır.

Bu nedenle siyasi partilerle ilgili mevzuatın konulmasında ve yorumlanmasında bu iki unsurun birlikte ele alınarak, tüzel kişilik olarak siyasi partinin bizzat kendisiyle üyelerinin hakları ve onların siyasi alandaki hayati işlevleri birlikte ele alınmalıdır. Buna göre, şeffaflık, ayrımcılık yasağı ve eşitlik, parti içi demokrasi gibi ilkelere saygı göstermek kaydıyla, siyasi partiler iç işleyişlerini üyelerinin katılımıyla hazırladıkları tüzüklerinde özgürce düzenleyebilirler. Örgütlenme ve ifade hürriyeti bunu gerektirir. Bu nedenle siyasi partilerle ilgili düzenlemelerin yorumlanmasında da siyasi partilerin önem ve özelliklerinin göz ardı edilmemesi gerekir.

2820 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre büyük kongre için olağanüstü toplantı, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

Parti Tüzüğü'nün düzeltilmesi istenen fıkrasını da içeren 70. maddesinde, Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun veya Merkez Disiplin Kurulu'nun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında, seçimin olağan üstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı talebinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Buna göre, Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun veya Merkez Disiplin Kurulu'nun herhangi bir sebeple boşalması hallerinde bu organlara yapılacak seçimlerin olağan üstü toplantı sebebi olabilmesi için 2820 sayılı Kanun'un 16. maddesi ve Tüzüğün buna paralel düzenleme içeren 70. maddesinin ilk cümlesi gereğince, Büyük Kongre delegelerinin beşte birinin yazılı talebi yeterli olacaktır. Tüzüğün ihtar istemine konu düzenlemesi ise belirtilenler dışındaki seçimlerin olağanüstü toplantı sebebi olabilmesi için daha yüksek bir oran belirleyerek Büyük Kongre delegelerinin salt çoğunluğunun yazılı talebini şart koşmuştur. İhtar istemi ile ilgili olarak bir sonuca varılabilmesi için siyasi partilerin bu nitelikte bir tüzük düzenlemesi yapabilir yapamayacakları hususunun açıklığa kavuşturulması gerekir.

İhtar istemine konu tüzük hükmü ile Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun veya Merkez Disiplin Kurulu'na yapılacak seçimler dışında yapılacak diğer seçimlerin olağanüstü toplantı sebebi sayılabilmesi açısından salt çoğunluk koşulu aranarak önemsiz seçim talepleriyle olağanüstü kongreler yapılmasının önlenmek istendiği

anlaşılmaktadır. Siyasi Partilerle ilgili düzenlemeler açısından 'parti içi azınlık hakları' kavramına mutlak anlamlar yüklenerek yapılacak yorumların bu kez siyasi faaliyet özgürlüğüne zarar verme riskini de beraberinde getirebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle siyasi parti içindeki azınlığın hakları korunurken, partinin üye çoğunluğu ve organları aracılığıyla kullandığı yetkiler çerçevesinde sağlıklı biçimde işleyebilmesinin de temini gerekir. İhtar istemine konu düzenleme ile, diğer nedenler yanında Genel Başkanlık, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu veya Merkez Disiplin Kurulu gibi partinin önemli organlarının herhangi bir sebeple boşalması halinde yapılacak olağanüstü kongrelerdeki seçimler bakımından Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı talebini aramayarak azınlık haklarını bu şekilde koruyan, bunun dışındaki seçimler bakımından salt çoğunluğun yazılı talebini arayan kuralın, bu haliyle parti içi çalışmalarda uyulması gereken demokrasi esaslarına ve bunu düzenleyen 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin altıncı fıkrasına aykırı bir yönü bulunmamaktadır. İstemin reddi gerekir.

Osman Aifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO bu görüşe katılmamışlardır.

6- Tüzüğün 126. Maddesinin İncelenmesi

Tüzüğün Kanun'a uygun hale getirilmesi için ihtar istemine konu fıkrasını da 126. maddesinde:

'Aday tespit ve sıralama işleminin, ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde, TBMM toplam üye sayısının %5'ini aşmamak üzere ilini, seçim çevresini ve liste sırasını ön seçim veya teşkilat yoklamasından önce Yüksek Seçim Kurulu'na bildirmek koşuluyla merkez adayı göstermeye Genel Başkan yetkilidir. Ön seçim veya teşkilat yoklamasının kısmi uygulanması halinde Genel Başkan'ın göstereceği kontenjan aday sayısı, ön seçim veya teşkilat yoklaması yapılan seçim çevrelerinden seçilecek milletvekili sayısı toplamının %5'ini aşamaz. Bir seçim çevresinde birden fazla ve iki milletvekili seçilecek seçim çevrelerinde Genel Başkan kontenjanı kullanılamaz. Değişik:(12.01.2002-Madde 26) Seçimin yapılacağı tarihte milletvekili olanlar ile belediye başkanı olanlar, kontenjan yöntemi ile aday gösterilemezler. Kontenjan adayı gösterilecek olanlar, ön seçim veya teşkilat yoklamasına katılmazlar.' denilmektedir.

İhtar istemine gerekçe olarak, parti genel başkanına verilen milletvekili seçimlerinde merkez adayı gösterme yetkisinin aday belirleme konusunda partiyi bağlayan bir 'karar' niteliğinde olduğu, 2820 sayılı Kanun'da parti genel başkanının parti karar organları arasında sayılmadığı, partinin asıl karar organının büyük kongre olup 2820 sayılı Kanun'un 14. maddesinin beşinci fıkrasında sayılmayan konularda ise merkez karar ve yönetim kurulu olduğu, dolayısıyla genel başkana tanınan bu yetkinin 2820 sayılı Kanun'un 15. ve 16. maddeleri ile parti içi demokrasi ilkesini düzenleyen 93. maddesine aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Parti, savunmasında, Siyasî Partiler Kanunu'nun 93. maddesinde, *'Siyasi partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.'* hükmüne yer verildiğini, Başsavcılığın kanuna aykırılık gerekçesinde kullanılan yorumun bizzat kendisinin bu hükme ters düştüğünü, çünkü bu maddede parti genel başkanının da bir karar organı olduğunun altının çizildiğini; Kanun'un 15. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen *'..Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir'* hükmü ile dördüncü fıkrasında belirtilen *'Parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulunun tabii başkanıdır'* hükmünün genel

başkanın karar alma sürecinin içinde olduğunu gösterdiğini; keza Kanun'un 14. maddesinin altıncı fıkrası ile son fıkrası ve 75. maddesi hükümlerinde yer verilen işlemlerin genel başkanın karar alma sürecinin bir parçası olduğunu somut biçimde gösterdiklerini; 2820 sayılı Kanun'un 37. maddesinin ikinci fıkrasına göre siyasi partilerin, TBMM üye tamsayısının %5'ini aşmamak üzere merkez adayı gösterebileceklerini, ancak bu adayların parti içinde hangi organ tarafından gösterileceğinin açıkça düzenlenmediğini, bu nedenlerle Tüzükte genel başkana tanınan yetkinin kanuna aykırı olduğu yorumunun hukuki dayanaktan yoksun ve zorlama bir yorum olduğunu belirtmiştir.

Fıkra ile ilgili olarak Başsavcılık ile Parti arasındaki uyuşmazlık, siyasi partinin ön seçim ya da aday yoklaması yöntemleriyle aday belirlemeyi düşündüğü seçim çevresinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının % 5'ini aşmamak üzere tespit edilecek merkez adaylarının kim tarafından belirleneceğine ilişkindir. Başsavcılığa göre, parti genel başkanının bu belirlemeyi yapması Kanun'a aykırıdır. Parti ise, bu konunun Tüzüğe bırakıldığını savunmaktadır.

2820 sayılı Kanun'un 37. maddesinde, siyasî partilerin milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde, adayların, müracaat eden ve adaylığı uygun bulunanlar arasından tespitini serbest, eşit, gizli oy açık tasnif esasları çerçevesinde, tüzüklerinde belirleyecekleri usul ve esaslardan herhangi biri veya birkaçı ile yapabilecekleri öngörülmektedir. Ancak merkez yoklaması dışındaki yöntemlerin uygulanması halinde parti aday seçimlerinin seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılması gerekmektedir. Nihayet maddenin son fıkrasında, '*Siyasi partiler, ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının % 5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, ön seçim veya aday yoklaması tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı gösterebilirler. Ön seçim ya da aday yoklaması yapılmayan yerlerde, siyasi partilerin merkez yoklaması veya diğer usullerden biri veya bir kaç ile aday belirleme yetkileri saklıdır.*' denilmektedir. Görüldüğü üzere maddede, öncelikle bu seçimin usul ve esasları tamamen tüzüğe bırakılmakta; ancak, ön seçim veya aday yoklaması usullerinin uygulanması benimsenirse bunun seçim kurullarının denetiminde yapılması gereği ile %5'lik merkez adayı gösterebilme yetkisi hüküm altına alınmaktadır.

Kanun'un 14. maddesinin birinci fıkrasında 'Siyasî partinin en yüksek organı' sayılan büyük kongrenin görevleri beşinci fıkrada, 'Parti genel başkanını, partinin merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerini gizli oyla seçmek; partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak; partinin gelir-gider kesinhesabını kabul ve merkez karar ve yönetim kurulunu ibra etmek veya kesinhesabı reddetmek; kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak; kanunun veya parti tüzüğünün gösterdiği sair hususları karara bağlamak; partinin kapanmasına veya başka bir partiyle birleşmesine ve böylece hukuki varlığı sona erecek partinin mallarının tasfiye veya intikal şekline dair kararlar vermek, büyük kongrenin yetkilerindendir.' şeklinde sayılmıştır.

Genel başkanın görevleri Kanun'un 15. maddesinde ayrıntılı sayılmamış, sadece Parti'yi temsil yetkisi ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisinden bahsedilmiştir.

Yasa'da merkez karar ve yönetim organı ile bu organın görevleri sayılmamış, 16. maddede, siyasî partilerin merkez karar, yönetim ve icra organlarının parti tüzüğünde belirtilen isim, şekil ve sayıda kurulacağı, Büyük Kongrece seçilecek merkez organlarının her birinin üye sayısının 15'den az olamayacağı belirtilmiştir. Bu organların yetkisi de genel olarak iki büyük

kongre arasında, parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak ve alınan kararları uygulamak olarak sayılmıştır. Merkez karar organı, zorunlu sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanamadığı hallerde, partinin hukuki varlığına son verilmesi ve tüzük ve programının değiştirilmesi dışındaki bütün kararları alabilir. Parti işlerini düzenleyen parti iç yönetmelikleri merkez karar organı tarafından yapılır.

Kanun'un konuyla ilgili 37. maddesi, merkez adayı belirleme yetkisi bakımından siyasi parti genel başkanı yönünden bir engelleme getirmemektedir. Yasanın 15. maddesi gereğince partiyi temsil yetkisine sahip, ayrıca merkez karar ve yönetim kurullarının tabi başkanı olan genel başkan tarafından bu yetkinin kullanılmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle istemin reddine karar verilmesi gerekir.

Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO bu görüşe katılmamışlardır.

V- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, 30.11.2005 günlü, SP.109 HZ.2005/4 sayılı başvuru dilekçesi, konuya ilişkin rapor ile ilgili yasa kuralları ve dosyadaki diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Parti Tüzüğü'nün 39/son, 40, 50/son, 57/4, 62/1-2, 70/son ve 126. maddelerinde yer alan düzenlemelerin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 8. maddesi, 14. maddesinin ikinci, beşinci, yedinci, sekizinci fıkraları, 15, 16, 19/5, 20/9, 21/1-10, 37/2 ve 93. maddeleri ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 75 ve 79. maddelerine aykırılık oluşturduğu, bu aykırılıkların giderilmesi için 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ihtar kararı verilmesi istemiyle ilgili olarak;

1- Tüzüğün 39. maddesinin son fıkrasına yönelik ihtar isteminin REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Tüzüğün 40. maddesine yönelik ihtar isteminin REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

3- Tüzüğün 50. maddesinin son fıkrasına yönelik ihtar isteminin REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU ile Fettah OTO'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

4- Tüzüğün 57/son ve 62.2 maddelerine yönelik ihtar isteminden, Parti tarafından bu maddelerde yapılan değişiklik nedeniyle vazgeçildiğinden, konusu kalmayan istem hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, OYBİRLİĞİYLE,

5- Tüzüğün 70. maddesinin son fıkrasına yönelik ihtar isteminin REDDİNE, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

6- Tüzüğün 126. maddesine yönelik ihtar isteminin REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN ile Fettah OTO'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

12.10.2011 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Başkanvekili
Haşim KILIÇ	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Serruh KALELİ
Üye	Üye	Üye
Fulya KANTARCIOĞLU	Mehmet ERTEN	Fettah OTO
Üye	Üye	Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR	Recep KÖMÜRCÜ	Alparslan ALTAN
Üye	Üye	Üye
Burhan ÜSTÜN	Engin YILDIRIM	Nuri NECİPOĞLU
Üye	Üye	Üye
Hicabi DURSUN	Celal Mümtaz AKINCI	Erdal TERCAN

KARŞIOY YAZISI

Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 70. maddesinin son fıkrasında, Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulu'nun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağanüstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tam sayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekeceği öngörülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir hukuk devleti olduğu belirtilmiş; 68. maddesinde siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu ve tüzüklerinin demokratik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı vurgulanmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde büyük kongrenin olağanüstü toplantılarının yapılması için büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı isteminin yeterli olacağı, siyasi partiler konusunda da uygulanan Türk Medenî Kanunu'nun 75. maddesinde de keza beşte bir oranının öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 15. maddesinde 'Genel Başkan' düzenlenmiş, parti genel başkanının büyük kongrece gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilmesi, ilk iki oylamada sonuç alınamazsa üçüncü oylamada en çok oy alanın seçilmiş sayılması esası benimsenmiştir.

İhtar istemine konu tüzük hükmüne göre seçim amacıyla olağanüstü toplantı yapılması için beşte bir oranı geçerli olmayacak, diğer bir ifadeyle ancak salt çoğunluğun önceden görüş birliğine varmış olması halinde genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu veya disiplin kurulu seçimi yapılabilecektir. Buna göre, genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu veya merkez disiplin kurulu seçimlerinin süresinden önce yapılması pratikte mümkün olmayacaktır.

Genel başkanın seçimi için dahi Siyasî Partiler Kanunu'nda salt çoğunluk aranmadığı ve çok adaylı bir kongrede üçüncü oylamada en çok oyu alanın genel başkan seçilebileceği gözetildiğinde, ihtar istemine konu tüzük hükmünün büyük kongre delegelerinin demokratik tercihlerine getirilmiş ölçüsüz bir kısıtlama olduğu düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Başkanvekili

Osman Alifeyyaz
PAKSÜT

KARŞIOY GEREKÇESİ

Anayasa'nın 68. maddesinde, Siyasi Partilerin, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları, önceden izin almadan kurulacakları, Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri; 69. maddesinde de siyasi partilerin faaliyetlerinin, parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarının, demokrasi ilkelerine uygun olacağı, bu ilkelerin uygulanmasının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Siyasi partilerle ilgili esasları düzenleyen 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 3. maddesine göre, siyasi partiler, Anayasa ve Kanunlara uygun olarak, milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilâtlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.

Siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları kabul edilerek Anayasal güvenceye kavuşturulmaları, buna koşut biçimde Siyasi Partiler Yasası ile demokratik Devlet ve toplum düzeni içindeki yerlerinin ve işlevlerinin özel olarak düzenlenmesi onlara verilen büyük önem ve değerin sonucudur. Ancak, demokratik siyasi hayatın varlığı ve devamı için vazgeçilmez olmalarının ve farklı düşünceleri örgütleyerek, somutlaştırıp devlete yansıtma rolünde üstlendikleri büyük rolün, onlara hukukun üstünlüğü temelinde faaliyetlerini Anayasa ve yasalarla belirlenen sınırlar içinde sürdürme sorumluluğu ve yükümlülüğü getirdiği kuşkusuzdur. Bu çerçevede, 2820 sayılı Yasa'da siyasi partilerin denetimi konusunda bazı düzenlemelere yer verilerek, 104. maddede, bu Kanun'un bir siyasi partinin, kapatılmasıyla ilgili düzenleme getiren 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulacağı, Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu hükümlere aykırılık görürse ihtar kararı vereceği belirtilmiştir. Buna göre, yapılan denetimin amacının bir hukuk devletinde, hukukun üstünlüğünün gerçekleştirilmesi için çaba harcamakla yükümlü siyasi partilerin öncelikle kendi faaliyetlerinde hukuka uymalarının sağlanması olduğu açıktır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, Parti Tüzüğü'nün bazı maddelerinin Siyasi Partiler Yasası'nın emredici hükümlerine aykırı olduğu ileri sürülerek, söz konusu aykırılıkların giderilmesi için Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ihtar kararı verilmesi istenmiştir.

I- Tüzüğün 39. Maddesinin İncelenmesi:

Parti Tüzüğü'nün 39. maddesinin son fıkrasında, 3.10.2003 günü yapılan değişiklikle Merkez Yürütme Kuruluna, 'delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık olmasının saptanmış olmasına münhasır olmak üzere ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verme yetkisi' tanınmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 21. maddesinin birinci fıkrasında, siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimlerinin yargı gözetimi altında yapılacağı, 11. fıkrasında da seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazların, hâkim tarafından aynı gün inceleneceği ve kesin olarak karara bağlanacağı öngörülmüştür. Buna göre, hâkim kararıyla kesinleşen seçim sonuçlarının bir parti organı tarafından değiştirilmesi veya iptali olanaklı değildir. Farklı değerlendirmeler, yasal gerçeklik karşısında hukuki bir değer taşımayacağı gibi yerindelik denetimine de yol açacaktır. Subjektif değerlendirmelere açık olan, yerindelik denetiminin, hukuk birliği ve istikrar sağlamaya elverişli bulunmaması nedeniyle uygulamada demokratik siyasi yaşam ve partiler yönünden güvence oluşturamayacağı açıktır. Oysa, Siyasi Partiler Yasası ile getirilen denetimin amacı Partilerin faaliyetlerinin, yerindelik denetimine yol açmayacak biçimde, eşit ve objektif olarak Yasa'ya uygunluğunun sağlanmasıdır.

II- Tüzüğün 40. Maddesinin İncelenmesi:

Tüzüğün 40. maddesinde, 'Kongre gündemleri, ilgili kademe yönetim kurulunca belirlenir. Ancak en geç kongre divanı oluşturulup gündem okunduktan hemen sonrasına kadar divan başkanlığına verilmiş ve kongrede hazır bulunan delegenin en az %5'i tarafından yapılan ilave gündem teklifleri müzakereye açılır ve yapılacak oylama sonucuna göre karara bağlanır' denilmiştir. İlâve gündem teklifi yapabilecek delege oranı hakkında 2820 sayılı Yasa'da herhangi bir hüküm yer almadığından, 2820 sayılı Yasa'nın 29. ve 121. maddeleri ile göndermede bulunulan Türk Medeni Kanunu'nun ikinci fıkrasının ikinci tümcesindeki 'Ancak, toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda biri tarafından görüşülmesi yazılı olarak istenen konuların gündeme alınması zorunludur' kuralının uygulanması gerekmektedir. Bu tümcede öngörülen en az onda bir oranı, Tüzüğün 40. maddesi ile en az % 5'e indirilmiştir. Yasa'da alt sınırın sayısal olarak belirlenmesi halinde, Tüzükte yapılan düzenlemeyle bu sınırın altına inilmesi olanaklı değildir. Ayrıca alt sınırın belirlenmesinde toplantıya katılan delege sayısının esas alınması nedeniyle küçük bir azınlığın oylarıyla tüm delegeleri bağlayacak kararların alınması olanaklı bulunduğundan, parti tarafından azınlığın haklarının daha çok korunmasına yönelik olduğu ileri sürülen kuralın azınlık tahakkümüne dönüşmesi olasılığının da gözden uzak tutulmaması gerekmektedir. Ancak, her iki bakış açısıyla da varılacak sonuçların yerindelik tartışmalarına yol açması dışında hukuki bir önemi ve değeri bulunmadığından bu tür subjektif değerlendirmelerin, Yasa'ya uygunluk denetiminin gerekçesini oluşturması olanaklı değildir.

III- Tüzüğün 50 ve 70. Maddelerinin İncelenmesi:

Tüzüğün olağanüstü kongrelerle ilgili 50. maddesinin son fıkrasında, 'Ancak kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilenebilmesi talebinin beldelerle ilgili olması halinde il yönetim kurulunun, ilçe ve il yönetim kurulları ile ilgili olması halinde ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun onayı gereklidir'

denilerek, kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimleri için, bir üst kademe organının onayı aranmıştır.

'İl ve ilçe yönetimi ile delege seçimlerinin' olağanüstü kongre yoluyla yenilenmesi konusunda, Siyasi Partiler Yasası ile Dernekler Yasası'nda hüküm bulunmamaktadır. Büyük kongrenin toplanmasına ilişkin 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin altıncı fıkrasında ve genel kurulun toplantıya çağırılmasını düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nun 75. maddesinde gündemle ilgili bir ayırıma gidilmeksizin delegenin beşte birinin imzasını taşıyan istemle olağanüstü kongre yapılacağı öngörülmüş, her iki Yasa'da da seçimlerin yenilenebilmesi için üst organın onayı aranmamıştır. Bu durumun, anılan Yasaların belirtilen kurallarıyla bağdaşmadığı gibi, 2820 sayılı Yasa'nın 93. maddesinde düzenlenen parti içi demokrasi ilkeleriyle de uyumlu olduğu kabul edilemez.

Öte yandan, Tüzüğün 70. maddesinin birinci fıkrasında; 'Büyük kongre, Genel Başkanın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun yahut büyük kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağırılır' kuralına yer verilirken; son fıkrasında, 'Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağanüstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tam sayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir' denilerek, beşte bir oranı yerine salt çoğunluk benimsenmiştir. Oysa 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin altıncı fıkrasında büyük kongrenin olağanüstü toplanabilmesi için kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi yeterli görülmüş, gündemin farklı olmasına göre, daha yüksek bir oran belirlenmesine olanak tanınmamıştır. Yasa'ya aykırı olan bu durumun, parti içi demokrasi ilkeleriyle de bağdaşmadığı açıktır.

IV- Tüzüğün 126. Maddesinin İncelenmesi:

'Aday tespit ve sıralama işleminin, ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde, TBMM toplam üye sayısının % 5'ini aşmamak üzere ilini, seçim çevresini ve liste sırasını ön seçim veya teşkilat yoklamasından önce Yüksek Seçim Kurulu'na bildirmek koşuluyla merkez adayı göstermeye Genel Başkan yetkilidir' denilerek Madde'de belirtilen durumlarda TBMM üye sayısının % 5'ini aşmamak üzere merkez adayı gösterme yetkisi Genel Başkan'a tanınmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 37. maddesinde, siyasi partilerin, önseçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak TBMM üye tamsayısının % 5'ini aşmamak üzere merkez adayı gösterebilecekleri belirtilmiş ancak merkez adaylarını belirleyecek parti organı gösterilmemiştir. Yasa'nın 16. maddesinin üçüncü fıkrasında ise, merkez karar organının zorunlu sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanamadığı hallerde, partinin hukuki varlığına son verilmesi ve tüzük ve programının değiştirilmesi dışında ki bütün kararları alabileceği hükme bağlanmıştır.

Merkez adaylarının belirlenmesinin parti adına yapılması ve bağlayıcı nitelikte olması, bu işlemin bir karara bağlanmasını gerektirmektedir. Siyasi Partiler Yasası'nın yukarıda belirtilen 16. maddesine göre merkez karar organı Parti'nin büyük kongreden sonra gelen karar organı olup, Yasayla düzenlenen kimi ayrık durumlar dışında bütün kararları almaya yetkilidir. Bu nedenle merkez adayı belirlenmesi konusundaki yetkinin de merkez karar organına ait olduğu anlaşılmaktadır. Genel Başkan'ın, 16. madde uyarınca merkez karar, yönetim ve icra organlarına başkanlık yapması, onu karar organı haline getirmez. Ayrıca, 15. madde ile genel başkana tanınan yetkiler arasında aday belirleme yetkisi bulunmamaktadır.

Öte yandan, 2820 sayılı Yasa'nın 93. maddesi uyarınca, siyasi partilerin parti içi çalışmalarının, yönetiminin, organlarının, eylem ve işlemlerinin eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına uygun olması gerekmektedir. Bu husus sadece yasanın değil, Anayasa'nın da öngördüğü bir zorunluluktur. Demokrasi esasının, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayıldıktan sonra, 69. maddesinde siyasi partilerin parti içi faaliyetleri yönünden de bir kez daha dile getirilmesinin, anayasa yapıcının bilinçli bir tercihi olup, kendi içinde demokratik esasları uygulayamayan bir partinin, ülke demokrasisine katkısının sınırlı olabileceği düşüncesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Tüzüğün 126. maddesi ile Genel Başkan'a, TBMM toplam üye sayısının % 5'inin karşılığı olan 28 adayı belirleme yetkisi verilmesi demokrasi esaslarıyla bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle Tüzüğün yukarıda belirtilen maddelerinde gerekli düzenlemelerin yapılması için Parti hakkında ihtar kararı verilmesi düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fulya

KANTARCIOĞLU

KARŞIOY GEREKÇESİ

I- Parti Tüzüğü'nün 39. maddesinin son fıkrasında, delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık saptanmış olması halinde ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal etme yetkisi Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna verilmiştir. Buna göre, yargı gözetiminde, kanun ve tüzük hükümlerine uygun olarak yapıлып kesinleştirilen bir seçim sonucunun, yargısal niteliği bulunmayan Parti organınca iptal edilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu durum, Siyasi Partiler Yasasının seçimlerin yargı gözetiminde yapılmasından beklediği objektif sonucu etkisiz hale getirmekte ve parti içi demokrasi esaslarına uygun olmayan keyfi uygulama yapılabilmesinin de yolunu açmaktadır.

Tüzükteki düzenleme bu haliyle Siyasî Partiler Yasası'nın 21. maddesinde öngörülen seçimlerin yargı gözetiminde yapılması ilkesine ve 93. maddesinde yer alan parti içi demokrasi esaslarına aykırılık oluşturmaktadır.

II- Parti Tüzüğü'nün 70. maddesinin son fıkrası '*Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağanüstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkanın veya Büyük Kongre delege tam sayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir*' biçimindedir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 14. maddesinin altıncı fıkrasındaki '*olağanüstü büyük kongre*' ile Siyasî Partiler Yasası'nın 29. ve 121. maddelerinin yollama yaptığı Türk Medeni Kanunu'nun 75. maddesindeki '*olağanüstü kongreler*' için yapılan düzenlemelerde, toplantı gündemi bakımından her hangi bir ayırım öngörülmemiş, delege sayısının beşte birinin yazılı istemi üzerine olağanüstü kongrenin yapılabilmesi hükme bağlanmıştır.

Tüzükte yer alan düzenlemede ise emredici nitelikteki bu kurallar dikkate alınmayarak, gündeme göre ayırım yapılmakta ve gündemin seçim olması durumunda da olağanüstü çağırıda bulunacak delege oranını, delege tam sayısının salt çoğunluğuna yükseltmektedir.

Bu durum, Siyasî Partiler Yasası'nın 14. ve Türk Medeni Kanunu'nun 75. maddelerin emredici kurallarına aykırılık oluşturmaktadır.

III- Parti Tüzüğü'nün 126. maddesinde milletvekili seçimlerinde merkez adayı gösterme yetkisi partinin genel başkanına tanınmıştır.

Parti genel başkanının, Siyasî Partiler Yasası'nın 13. maddesinde partinin merkez organları arasında olduğu, 14. maddesinde büyük kongrece seçileceği, 15. maddesinde de partiyi temsil ve merkez karar ve yönetim kuruluna başkanlık edeceği düzenlenmiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nda yer alan kurallardan, siyasi partilerin karar organlarının büyük kongre ile diğer karar, yönetim ve disiplin organları olduğu, genel başkanın görevlerinin ise partiyi temsil ve karar organlarına başkanlık etmek olduğu anlaşılmaktadır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 37. maddesinde, siyasi partilerin belli oranda merkez adayı gösterebilecekleri öngörülmektedir. Maddede merkez adaylarının genel başkan tarafından gösterilebileceğine ilişkin açık bir hüküm yer almamakta ve genel başkanın yetkilerinin düzenlendiği diğer maddelerde de bu konuda bir hüküm bulunmamaktadır. Aksine, merkez adaylarının 'siyasi parti' tarafından gösterilebileceği ifade edilerek bu yetkinin partinin karar organlarınca kullanılabileceğine işaret edilmektedir.

Parti içi demokrasi, fikirlerin karşılaştırılması, oylama ve karar alınmasıyla sağlanabilir. Bu ilke Siyasi Partiler Yasasının konuyla ilgili olan maddelerinde de gözetilmiştir.

Diğer yandan, genel başkana verilen bu yetkinin merkez adayları üzerinde etki yaratabileceği dikkate alındığında, bu durumun parti içi demokrasi bakımından sorunlar yaratacağı ve uygun olmayacağı da açıktır.

Tüzükte yer alan düzenleme, Siyasî Partiler Yasası'nın 93. maddesinde öngörülen parti içi demokrasi esaslarına aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle Parti tüzüğünün yukarda yer verilen madde ve fıkralarının Siyasî Partiler Yasası'na uygun hale getirmek üzere, ilgili Siyasi Partiye Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihtar kararı verilmesi gerekir.

Çoğunluk görüşüne bu düşüncelerle katılmadım.

Üye

Mehmet ERTEN

AYRIŞIK OY

Siyasi partilerde tüzükler, parti iç hukukunun temel kurallarıdır. Bu kuralların üst hukuk normlarına (Anayasa'ya ve yasaların emredici kurallarına) aykırı olmaması gerekir. Pozitif

hukukumuzda, siyasi parti tüzüklerinin üst hukuk normlarına aykırı olması halinde ortaya çıkabilecek sorunların nasıl giderileceği 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda gösterilmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin birinci fıkrasında, bir siyasi partinin, bu Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle, diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulacağı; 93. maddesinde de, siyasi partilerin parti içi çalışmalarının, parti yönetiminin, denetiminin, parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararların ve yapılan eylem ve işlemlerin parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamayacağı kuralları yer almaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'ndeki bazı düzenlemelerin Yasa'ya uygun hale getirilmesi için 2820 sayılı Kanun'un 104. maddesi uyarınca Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ihtar verilmesi istenmiştir.

Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararı, Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün Yasa'ya uygun hale getirilmesi istenen hiçbir kuralının Yasa hükümlerine aykırılığını kabul etmemiştir. Oysa, Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün aşağıda belirtilen maddelerinde Siyasi Partiler Kanun'a açıkça aykırılık bulunduğu görülmektedir.

1- 2820 sayılı Kanun'un 21. maddesinin birinci fıkrasında, siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delege seçimlerinin, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre yapılacağı açıklanmıştır. Aynı maddenin onbirinci fıkrasında da, hâkime, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama hallerinde seçimlerin iptaline karar verme yetkisi tanınmıştır. Seçimlerin iptaline karar verilmesi halinde, bir aydan az ve iki ayran fazla bir süre içinde olmamak üzere seçimlerin yenileneceği tarihin tespit edilerek ilgili siyasi partiye bildirileceği; seçim sonuçlarına itirazın, seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde yapılabileceği, itirazların hâkim tarafından aynı gün içinde incelenip karara bağlanacağı aynı madde fıkralarında belirtilmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 39. maddesinin son fıkrasında ise, Parti Merkez Yürütme Kuruluna, ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılığın saptanması halinde iptal etme ve yeniden yapılmasına karar verme yetkisi tanınmıştır. 2820 sayılı Kanunu'na göre seçim hâkiminin görev ve yetkisi içinde bulunan bir konuda, Merkez Yürütme Kuruluna delege seçimlerini iptal etme yetkisinin verilmesi, istenmeyen delegelerin görevden alınmasına, merkez yönetiminin görüşlerine uygun delegelerin seçilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle Yasa'nın yukarıda anılan 21. maddesine aykırı olarak Tüzükle, Merkez Yürütme Kuruluna delege seçimlerini, süre sınırlamasına bağlı olmaksızın iptal etme yetkisi verilmesi, yukarıda anılan 93. madde hükmünde yazılı siyasi parti çalışmalarının ve kararlarının parti içi demokrasi esaslarına uygun olması gerektiği ilkesine aykırı bulunmaktadır.

2- Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 50. maddesinin son fıkrası, olağanüstü kongreleri konu almaktadır. Bu Maddede, olağanüstü kongre ile kademe başkanı, yönetim kurulu ve üst kademe delege seçimlerinin yenilenebilmesi için bir üst kademe yönetim organının onayı gerekli görülmüştür. Bir üst kademe yönetim organı olarak da, beldelerde il yönetim kurulu; il ve ilçelerde ise, Merkez Karar ve Yönetim kurulu gösterilmiştir.

2820 sayılı Kanun'un 29. maddesinde, 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun bu Kanun'a aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partilerin her kademedeki kongreleri için uygulanacağı, 121. maddesinde de Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanunu'nun ve dernekler hakkında

uygulanan diğer kanunların bu Kanun'a aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 'olağanüstü toplantı' başlığını taşıyan 75. maddesinde, genel kurulun; yönetim veya denetim kurulunun gerekli gördüğü hâllerde veya dernek üyelerinden beşte birinin yazılı başvurusu üzerine, yönetim kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılacağı kuralı yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, gerek Siyasi Partiler Kanununda ve gerekse bu Kanun'un gönderme yaptığı Medeni Kanunda olağan üst toplantı ya da kongrelerde delege seçimlerinin yenilenebilmesi için üst yönetim organlarının onayının gerekli olduğuna ilişkin hiçbir hüküm bulunmaktadır. Tüzükte yapılan bu düzenlemeyle, Kanunda öngörülme-yen üst yönetim organlarının onayı gibi bir koşulun getirilmesi anılan 93. madde hükmüne açıkça aykırılık oluşturmaktadır.

3- Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 70. maddesinin son fıkrasında, Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulu'nun herhangi bir sebeple boşalması durumu dışında, seçimin olağanüstü toplantı gündeminde yer alabilmesi için Genel Başkanın veya Büyük Kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı isteğinin olması gerektiği kurala bağlanmıştır. 2820 sayılı Kanun'un 14. maddesinin altıncı fıkrasında ise, büyük kongrenin olağanüstü toplanabilmesi için, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı isteğinin olması yeterli görülmüştür. Yasa kuralı, olağanüstü kongrelere çağrı oranını, gündemlerine göre ayrıma tabi tutmaksızın, kongrenin görev alanındaki her konu için aynı oranı kabul etmiştir. Bu yolla parti içi azınlık hakkı güvenceye alınmıştır. Tüzükle getirilen düzenlemenin ise, azınlığa ait bir hakkı çoğunluk hakkına dönüştürdüğü açıktır. Bu nedenle delege iradesini koruyucu nitelik taşımayan kural parti içi demokrasi ilkesine aykırı bulunmaktadır.

4- 2820 sayılı Kanun'un 37. maddesinin ikinci fıkrası hükmü ile siyasi partilerin ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının % 5'ini aşmamak üzere merkez aday gösterilme olanağı getirilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 126. maddesinde ise, milletvekili seçiminde aday tespit ve sıralamasının kısmen veya tamamen ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde merkez aday gösterme yetkisi Genel Başkan'a bırakılmıştır.

Siyasi partilerin asıl karar organları büyük kongredir. Büyük kongrenin yetkisi dışında kalan konularda ise, karar alma yetkisi merkez karar ve yönetim kurullarına ait bulunmaktadır. Merkez adaylarının belirlenmesi işlemi partiyi bağlayan bir karardır. Bu nedenle Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 124. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendi ile 'merkez yoklaması' yöntemiyle aday ve liste sıralaması belirleme yetkisi Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna verilmiştir. Tüzüğün 126. maddesinde yazılı kural ile 124. madde çalışmaktadır. Öte yandan, 2820 sayılı Kanun'da parti genel başkanlarının tek başına karar almaya yetkili olduğu konular yazılmıştır. Bunlar arasında merkez aday belirleme yetkisi yer almamaktadır. Sonuç olarak genel başkan, bu konuda partinin tek başına karar almaya yetkili organı değildir. Bu bağlamda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 'Demokraside asıl olan müzakere ve oylama yapıp karar almaktır. Tüzüğün bu maddesi ile demokratik uygulama tamamen dışlanmıştır. Parti Tüzüğündeki bu düzenleme pratikte seçilenler yönünden de bir baskı oluşturacak sakıncaları taşımaktadır.' görüşü yerindedir. Tüzük kuralı, bu haliyle 2820 sayılı Kanun'un 93. maddesine aykırı bulunmaktadır.

Esas Sayısı:2005/3 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı:2011/1

Açıklanan nedenlerle Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nün 39., 50. ve 70. maddelerin son fıkraları ile 126. maddesinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na aykırı bulunduğu ve bu nedenle Kanun'un 104. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ihtar verilmesi gerektiği görüşüyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Fettah OTO